

MAGYAR INFORMÁCIÓ- MENEDZSMENT

informativonalis politika, gazdaságpolitológiai
orientálás: a politikai, gazdasági befolyásszer-
zés eseményei: a hivatalos statisztikára épülő
országos információrendszer kihívásai: a
magyar információs társadalom

*2001, első negyed
szerkesztés nélküli, időrendet követő,
tematikus változat / file: mehepd.doc
megjelenítés: ifti.hungary.org*

2001, április 11.

TARTALOM

<u>1/ Információkutatás</u>	<u>3-</u>
<u>2/ Információpolitika (állami, kormányzati)</u>	<u>8-</u>
<u>3/ Információmenedzsment</u>	<u>10-</u>
<u>4/ A magyar Itá</u>	<u>12-</u>
<u>4.1 A mérés és minősítés újdonságai</u>	<u>17-</u>
<u>4.2 A magyar információgazdaság</u>	<u>25-</u>

Információtudomány: információkutatás és információkultúra

(Tudomány és kutatás) Az informatiótudomány számos eseménnyel veteti észre magát, kiemelkedő közülük az informatiótudomány és információs műveltség minősítése, az információs műveltség tartalmának leírása: az informatiótudomány helye a diszciplínák között: az informatiótárgy/tantárgy modellezése, az egyetemi gyakorlat leírása az angol példa alapján. A diákok információs képe, az informatiópedagógia fejlődése egy érdekes tanulmányban. A szótárkészítés és a számítógép viszonyát bemutató tudományban választó vonal a számítógép bevonása, s az, hogy az 1980-as évektől a szótárgyártás nagyüzemmé válik. A modern lexikográfia kora az 1970-1980-as évek, s a számítógépes korszakolásból kiemelkedik az OALD (az első számítógéppel olvasható), a LDOCE (az első számítógéppel támogatott), és a COBUILD (az első számítógépszerkesztésű szótár). Fontos részművek a korpuszok (számítógéppel olvasható, elektronikus szöveggyűjtemények), a konkordancia-programok, szoftverek: az írott és a beszélt, az általános és a szaknyelv, a jelenkori és a még frissebb idiomák.

Az informatiótudomány fontos eseménye, amikor az adat mint közjószág jelenik meg a hálózati gazdaság szakértőinek könyvében. A minősítés (mint az adattal kapcsolatos demokrácia) abból az igényből következik, hogy a megabájtnyi (cirka 1 könyv terjedelem) informatiótömeg után gigabájtokban (cirka 1 ezer könyv terjedelem), majd terabájtokban (cirka 1 millió könyv terjedelem) kell gondolkodni, legújabbán egy hűtőgépnyi dobozban az EMC cég 20 terabájtnyi adatot tud tárolni (ami a washingtoni kongresszusi könyvtár állományának felel meg). Az informatió tömegtermelése után a tömegek informatiótermelése következik, s amikor az egy évi informatiótermelést próbálják behatárolni, akkor pl. az évi 4 ezer mozifilm 16 millió terabájt, a fotográfiák 410 ezer terabájt, a családi videószalagok 300 ezer terabájt informatiót tartalmaznak, amihez képest a Web eddig alig 21 terabájt, a 610 milliárd emil 11 ezer terabájt informatiót jelent. Vonatkozó példa az adattárházak. Az informatiókezelési feladatok nagyságát jellemzi, hogy a mai nagyvállalati adattárházak kapacitása a világ teljes digitális tárházkapacitásának 16%-át képezik, ill. hogy 56%-nyi tároló kapacitás az egyéni személyi számítógépek összesített kapacitása: szakértők szerint ma az emberi informatiókezelő, -feldolgozó készségek stagnálnak, miközben az informatiótermelés exponenciális növekedésben van.

Az informatiópolitikai trendváltás van folyamatban, a koncepció kibontása új megközelítésben a szoftvercégek szempontjából érdekes. Először beismerték a millenniumi váltás (Y2K) blöffjét, amivel jelentős bizalomvesztés társult, ami a piaci lehetőségeket befagyasztotta. Azután felismerték, hogy új kihívások jelentek meg az internetalapú gazdasági forradalommal, s az átállás egyik technológiáról a másikra sokkal nehezebb lesz, mint gondolták. A szoftvercégeket megrendíti, hogy a korábbinál is nagyobb K+F költségeket kell vállalniuk. Az "evernet"-koncepció már a hálózati gazdaságot tényként fogalmazza meg, ami az informatióészlelési és a döntési folyamat gyorsulását jelzi. A gazdasági verseny motorja pedig a termékintegráció lesz, ami szakítást jelent a jelenlegi gyakorlattal.

A médiajog mo-i összefoglalásának leggazdagabb forrása jelent meg kézikönyv formában: a klasszikus médiaszabályok felsorolása, az írott és az elektronikus sajtó szabályainak leírása: a nemzeti hírügynekesség működési szabályai: nemzetközi kitekintés és összevetés. Esemény az informatikai rendszerjelentés iskolapéldája, az APEH első informatikai rendszerkönyvének közreadása, igaz, hogy csak belső használatra minősítéssel. Benne az adónyilvántartó rendszer leírása (adatbevitel, -kezelés, revíziókövető informatios rendszer): hordozható törzsadattár: az adóigazgatási eljárás informatios rendszere: a járuléknnyilvántartás informatios rendszere: adóstatisztikai és végrehajtási statisztikai rendszer informatizálása: adatbiztonság. Az informatiójog eseménye az internethasználat és a szellemi tulajdon találkozása az informatios társadalomban.

Internetes jogviták és a jogalkalmazás: az internetes tartalom jogi védelme: a szolgáltatói felelősség kérdése: honlapszerkesztési és -fenntartási szerződés: az e-ker jogi kérdései: a doménnév és a védjegyjog: az internetes szabadalmak kérdése. Mindez egy konferencia kapcsán a budapesti ügyvédi kamarában.

Az internettel kapcsolatos esemény, a második info- vagy internet-generáció tanítómesterének könyve a hálózati kultúráról. Az új média és az internet szociológiája a "harmadik kultúra" művelőinek (NET-kultúra) nézőpontjából, megfogalmazásaival. Az internettel kapcsolatos elméletgyártás és modellezés áttekintése (Brown kibertrendek, Grossman elektronikus köztársaság, Castells-enciklopédia, Schenk adatszorg/hírszemét, Tidlipe túlterhelés, Schwartz webonomics koncepciójának felemlítése): nem utolsó sorban az információs zsurnalizmusa miatt érdekes könyv.

Az információtudománnyal kapcsolatos tájékoztatás eseménye, az információ kora, a tudomány szerepe, a csúcstechnikára alapozott termelés bemutatásával az információs társadalom társadalmi változásai, globális és regionális trendek, az EU-törekvések és a magyar út. Az információs infrastruktúrák (információs közmű) a katonai/haditechnikai technológia útja az információ korában: a digitális hadsereg és hadszíntér: az információháborúk és információs háborúk, az információs hadviselés mibenléte (időhadviselés, vezetés, logisztika, biztonságkultúra): jövőképek.

Az információtudomány hallat magáról az informetria alapjainak (a szcientometriától és bibliometriától indulva) ismertetésével. Amíg a bibliometria főként nyomtatott adatokra, addig az informetria az információs folyamat mennyiségi követésére vonatkozik általában: a hálózati forgalom minősítésére akadémiai téren (1999 februárig a Webszervereknek mindössze 6%-a szolgált tudományos/oktatási tartalmakkal). A "webometrics" igazolása keresőgépekkel történt, s itt igazolódott, hogy a kereskedelmi jellegű keresőgépek nem tudják kiszolgálni a komoly igényeket, ill. az akadémiai környezetnek saját keresőgépeket kell alkalmazni: a hálózati forgalom tudástartalmának mérési módszerei: tudás- és témakereső módszerek a weben (KDD: célszám).

Az információs szabadság, az adat(kezelési)érzékenységnek, ill. a politikai-állami megfigyelési érintettség társadalmi súlyának minősítőse jelenik abban, hogy három és fél év alatt a 10 milliós lakosság 0,061%-a (6.100 fő) kért információt a Történeti Hivattaltól (ti. arról, hogy a rendszerváltozás előtt nyomoztak-e utánuk). Ez a szám ennél is kisebb, ha a többes vizsgálatot is figyelembe vesszük. És 2 ezer főnél volt igenlő válasz! A hivatal működése első két évében a "demokratikus ellenzék" képviselői kikérték a róluk készült dokumentációt: a kérdéses időszak alatt 552 kutatói látogatást regisztráltak.¹¹

(Kutatás és kultúra) A társadalmi modellezés eseménye a minőségfejlesztés mint társadalmi szükségszerűség megjelenése. A nemzeti minőségprogram mibenléte (tézisek, stratégia, költségek): alprogramok (az állami szerepek = jogi és adminisztratív normák, szabványosítás, közszféra és minőség, e-társadalom, tudástranszfer, környezettudatosság stb.): ágazati minőségirányítási modellek: mérés és értékelés: bevezető tájékoztatás. A félállami információjog, az internetes kultúra terjedése újabb fejezetének, a hitelesség kritérium követelésének szükségszerűsége találkozik abban a fejleményben, hogy a magyar tartalomszolgáltatók a nagy nemzetközi nyomást észelve s az esetleges állami-kormányzati szabályozási törekvéseket megelőzve, megpróbálnak valamiféle normarendszert állítani, amikor megalakítják a mo-i tartalomszolgáltatók egyesületét (MTE) az Index és az Origo szervezésében, Krecz Tibor elnöklétével.

Az információ ingyenessége mint a magyar információs műveltség egyik nagy tévedése állandóan napirenden van, amennyiben nem sikerült nyilvánvalóvá tenni, hogy az információ mint intermedier (infomedier) termék nem ott hozza be az árát, ahol a legnyilvánvalóbban kereskedelmi aktus megy vébe. Az internet terjedésének a magas költségek állják útját, vagyis a hagyományos gazdasági megfontolások rövid távú szemlélete dominál, amivel a későbbi profitot teszük kétségessé, az azonnali, költség típusú pénzbehajtással. A kormány két számítógépes akciója, a családi PC és a központi laptop-vásárlás is rendkívül drága megoldás volt, amit az IT-lobbinak tett gesztusnak lehet tekinteni inkább, mint az ITá társadalmiasítási kísérletének.

A médiakutatás tárgya a rádiós és tévés hírműsorok szerkezeti tipologizálása és értékelése (nézettségi mérési szempontok, adatok). Az "információs műfajok" ismertetése érdekes színtöltja a tájékoztatásnak (a klasszikus szociológiai típusú konceptualizáció és verbalizáció szerint), bemutatva a "komoly" és a "tabloid" kategorizálás alapjait: az információs műfajok mérhetőségét, a közszolgálati és a kereskedelmi modelleket (1.Nszab+MN+MH, 2.TV3+MTV, 3.TV2+MRTL, 4.DTV). A hagyományos közszféra konstrukció minősítése az egyes műfajoknál: a rádióhallgatottság-mérés módszereinek összehasonlítása.

A társadalmi modellezésben érdekes a tudásmenedzsment mibenlétének ismertetése, a tudás definíciója, a tudás mint szervezeti tőke szemlélése. A tudáspiacek politikai gazdaságtana (a tudáspiacek mint olyan, esettanulmány a Javelin Dev.Corp.): a tudástermelés (felvásárlás, adaptáció, hálózati szerveződés): a tudáskodifikáció alapjai (feltérképezés, modellezés, esettanulmány a Monsanto). A tudástranszfer (esettanulmány a 3M): tudásszerepek és -képességek, a tudásmenedzsmentet segítő technológiák (esettanulmány a HP): tudástárak (Davenport,T.H.: Prusak,L.: Tudásmenedzsment.) bemutatásával.

A médiakutatás eseménye a magyar webtervezőkről készített felmérés (Sense/Net), amelyik 87 vállalkozást vett figyelembe (a profiltizta cégek száma csekély), az osztályozási kritériumok a tartalom (1-5p.), a tervezés minősége (1-5p.) és a frissesség (0-1) voltak. Ilyen értelemben a tartalomnál 1. Dream Design, 2.Web Consult, a tervezésnél 1.Mirai Interactive, 2.CyberMind Technologies, 3.ArgOn. A referenciákkal erősített piaci pozíciókat illetően 1.Bille Design, 2. MarsNet Multimédia, 3.Carnation, 4.Kirowski, 5.Nextra, 6.WebDesign a sorrend.

Az információtudomány a(z információ)keresőnyelvek és a keresőtechnikák terén remélt jelentős haladást kezdi beteljesíteni, amikor a metakeresők megjelenése kerül szóba. Az AltaVista=AltaVizsla megoldás már nem elég a kulcsszavak megfelelőésének nehézkessége, ill. hogy az indexelt területek gyors változásával mind kisebb területet fednek le a keresőgépek a tartalom gyors növekedése miatt. A Webcrawler típusú metakeresők több keresőszerverhez továbbítják a megadott tárgyszavakat (sőt, munkába állt már a metakeresőkön kereső szerver is), optimálisan a metakereső 4-10 keresőszervert ér el, s ezek összesített találati listája adja az eredményt (a feltételezett speciális profi kereső 800 szervert is elérhet). Ismertetett a www.ferretsoft.com, a www.copernic.com, és a www.bullseyeexpress.com metakeresők.

A médiakutatásban az online újságírás a téma az IDG máltai konferenciája kapcsán, ahol a híres brit médiakutató intézet (New Media Insight) vezetője, a folyamatos frissítésű Online IT Media Report kiadója 1996-ot és 2000-t az új média mérföldkövének nevezte a szerkesztőségi, kiadói és hirdetési háborúban. A 2000-es Pew Research szerint a tévé már jelentős veszteségeket szenvedett el az (interaktív) online hírforrások javára, s a nyertes cégek a CNET, a ZDNET, a VNU, s az IDG, a veszteségek pedig a News Corp., a Disney, a MSN News, NYT stb. Hogy miért részesítik előnyben a hírkeresők az online fórumokat, abban csak a valós idejű gazdasági információk fogyasztóinak véleménye hiteles!

A tájékoztatás társadalmi tükör szerepének gyakorlásában jeentős eseménynek tűnik a "szelid kommunikáció" filozófiájának közreadása, leírása, a magyar és a nemzetközi környezet minősítése: a kommunikációs emberi jogok típusú interpretálás kifejtése (Vass Csaba): a kultúrválsz (culture jam) típusú információháborúk minősítése (Kalle Lasn): a mémhatalom típusú interpretáció kifejtése (Baji Lázár Imre). Megjelent a Médiakutató Alapítvány új folyóirata, a "médiakutatás" első száma, amelyben nagy tisztázó jellegű (és szándékú) szakmai anyagok jelennek meg, mint pl. a sajtótámogatás nemzetközi gyakorlatának bemutatása (Kaposi Ildikó): a rendszerváltozás utáni magyar bulvársajtó piac kialakulásának menete (Gulyás Ágnes): az amerikai médiaszabályozás bemutatása (Nyíri Zsolt): a média és a kultúra viszonyának boncolása a "kritikai" média- és kultúrakultatás.

(Információkutatás: korszakolás és differenciálódás) Az információtudomány foglalkozik a technológiai korszakok (fejlesztési, alkalmazási, üzleti folyamatok) minősítésével, amikor az információtechnológia és információtermék konceptualizáció, márkanev-választások alapján értékeli. Ezek szerint a marketingkommunikációban a vállalkozások jelölése az "e" (elektronikus) jelző után, az "i" (informatizált/információs/internetes) jelzős nevek divatjának kifutása után, következik 2000 után az "x" (extrém/Xtrém) jelzős márkanevek és vállalkozások sora (2001 első negyedben már 369 márkanev jelzi) a specializálódás következményeként (az egyedi, exkluzív szolgáltatások, hálózatok felé). A szakmai konceptualizációs verseny távlatoként a pr-szakértők szerint következik a "dj" (legújabb divat szerinti), majd a "gr8" (nagybani) korszak a hálózati gazdaság legújabb tendenciáinak megnevezésében.

A marketing centrum felmérésének (cyberscope) sokoldalú feldolgozásában legérdekesebb aspektus egyfelől az internet-használat motivumainak sorrendje, amennyiben az újságolvasás, szórakozás, munka jellegű használat, csevegőforum sorrend is jelzi a diszfunkcionális állapotokat (a "normális" munka jellegű használat elsősége még sokáig nem várható). Ugyancsak érdekes vonatkozás az "aktív" internetezők osztályozása, miszerint 26% üzleti felhasználás és újságolvasás, 20% a sokoldalú használat, 20% alkalmi (ismerkedő) használat, 18% szórakozás, 15% a vita- és csevegőforumos használat. Az új média igénybevételi sorrendje origo, index, startlap, nszab, hvg, internetto, mti, mh, figyeló, prim volt.

Az információforrások körének tágulásában esemény, hogy a marketingszakma forrástájékoztató fóruma született meg "marketing.lap.hu" címmel, ami egy tematikus linkgyűjtemény, szervezetek, ügynökségek, hazai és nemzetközi szakmai fórumok, kiadványok, állásinformációk. A Startlap vállalkozásaként tematikus forrástájékoztató fórumok jönnek létre.

A médiakutatásban a tényközlő és az infotainment hírközlés dilemmája jelenik meg az MRTL kapcsán. A kereskedelmi hírversenynél próbálta átalakítani "híradóját", s kampánnyal bevezetni: a korábbi "bulvár jellegű" hírszerkesztés feladása, a "mértékadó hírműsor" hangvétele mentén az új stratégia a "független tájékoztató" és a "hiteles személyiségek" hirdetése. 2000-ben a lakossági tévénézési idők tovább nőttek (lassan az elméleti teljes időtartományokra kiterjedő lesz, ami társadalmi láttele!), bár a szociodemográfia felosztás jelentős eltéréseket mutat. A 2000-es tévénézési idők a lakossági átlagokban összesen 4óra 9perc: részletezve: 1. filmsorozatok 3óra 8perc/fő, 2.híradók 0,37 óra, 3.művelődés 1óra 26 perc. 2001 februárban a legjobb műsorról (illetően a lakosság egészében tarolt a TV2 a szappanoperákkal) a dárídó is a 7. helyre szorult), a 18-49 korcsoportokban viszont domináns az MRTL, s a 20-ból 7 helyet nyert csak a TV2.

A nagy (piaci) megrázkódtatás után újragondolva az internet lehetőségeit a következőket emelik ki: az internet forradalmi hatásai a pénzügyi szolgáltatásokban, szórakoztatásban, eü-ben, oktatásban, kormányzati és állami igazgatási..., vagy információintenzív területeken nyilvánul meg. A növekedési hatása pedig a kevésbé információintenzív területeken, a kiskereskedelemben, a gyáriparban, az utazásban, az energiaszektorban nyilvánul meg. Az ingyenes és a fizetős szolgáltatások alakulásával kapcsolatban az internet-elérés főként a széles sávú szolgáltatások irányába tartva érdekes, amennyiben a fizetős (piaci, kereskedelmi) szolgáltatások jellemzően a specialitások (online extrák), a szórakoztató tartalmak (mozifilm, zene a neten), a gazdasági orientáló elemzések (részvénypiaci prognózisok, közhasznú adattárak). Az "ingyenesség" fennmaradása valószínűsíthető a közérdekű adatok (közvetítő adatbázisok, újságok, időjárásjelentés stb.), a vásárlási információk, a keresőgépek működtetése stb. terén.

A technológiai trendek felrajzolásával készült társadalmi modellezésben az amerikai társadalmat jellemző első trendnek a háztartások elektronikai és informatizációs költségei sokféleségét és viszonylagos alacsony szintjét tekintik át. Pl. egy család havi költségvetésében 50 dollár a telefonvonal, hívásjelzővel, 40+10 dollár a széles sávú netkapcsolat, 2 mobiltelefon 200 dollár, kábeltévé 30 dollár, biztonsági rendszer 20 dollár. A második trend a hangzó kommunikáció feltörése (az USA kommunikációs hálózati forgalmának 30%-át adja, de az iparág bevételeinek 70%-át képezi). A harmadik trend a gyors megtérülés, negyedik trend a magánszféra elkülönülésének vége: az 5. trend az ethernet-hálózat kapacitásnövekedése: a 6. trend az eBay sikere (profitja 2000-ben 400%-kal nőtt): a 7. trend a tárcapacitást előállító cégek befutása (a tárcapacitásgépek hihetetlen felfutása miatt): a 8. trend a vezeték nélküli e-mail: a 9. trend a háromhálózatos internet (sajtó, rádió, tévé) korlátok nélkül: a 10. trend az egyedi (szóló)

számítógépeladás helyett integrált rendszerek kereskedelme.

Az új információs rend (vagy tér) kibontakozában az információs planéta és/vagy planetáris információtudatosság a hosszú fejlődés eredménye. "Helyzet van" az akkumulációs és inkubációs idő alakulása szerint (amikor már semmi az, ami volt korábban): a föld adat/információ-érzékelő, rögzítő és gyűjtő apparátusai (éppen az elektronizált információtechnikai eszközök kultúra jóvoltából), az ebbéli eredményesség révén a tengerekben, vulkánokban, az űrben egyaránt előállítanak és gyűjtenek adatokat számunkra. Ma egyszerűen már nem tudunk mit kezdeni pl. a műholdak által összehordott töménytelen információval, amit most tettek nyilvánossá az űrnagyhatalmak.

A magyar információkutatás jelentkezik a beszédkutatással, az MTA-NYI Kempelen F. beszédkutató laboratóriuma aktualitása kapcsán: 150 éve a szónokok percenként 30-40 szót mondtak ki, az 1980-as években a köznapi beszéd sebessége percenként 60, ma 80 szóra gyorsult: e gyorsulás értelme, tartalma, logikája fontos ismernivaló a jövő kommunikációjának megértése szempontjából. Az információkutatás újdonsága a számítástechnika fejlődési irányainak (ahogy a gépek megváltoztatják a gépekről való gondolkodásunkat) vitájában is, amikor a párhuzamos feldolgozásról elhíresült "metatechnológus" (DH) újabb agymenése a 10 ezer évre tervezett óra (amelyik naponta kétszer tikk-takkol, százévente üt) értelme kerül szóba. A mesterséges intelligencia és az agykutatás (modellezés), a mesterséges és a természetes intelligencia újszerű megközelítésével (ötvözésével) kapcsolatos kutatások új irányba állításával Hillis szemléletváltást sürget, mondván, hogy "ma is úgy tanítjuk az embereket, mint amikor még csak 1%-ával rendelkezünk jelenlegi ismeretanyagunknak". Hillis szerint az ipari társadalomban az ember fizikai képességei és készségei kiterjesztése ment végbe, az információs társadalomban a számítógépek révén az intellektuális készségeké.

Az információforrások eseménye, hogy az egyetemeken terjesztett PHD Univerzoom című lap online változata is elindult (univerzoom.hu, főszerkesztő Gál Gyula): az Univerzoom (olvasottsága egyetemi körökben 44,5%) és a PHD (olvasottsága 30,9%) kiadványok fúziója így lett teljes egy új részvénytársaság formájában: az új papír alapú lap 60 ezer példányban jelenik meg, 48-52 oldal terjedelemben. Az oktatás színvonala minősült az OECD oktatáspolitikai elemzésében, amikor 1994-1998 között 18 országban végzett felmérés alapján mo. a sereghajtók közé került a modern élet komplex kihívásainak megértéséhez szükséges készségek, a középiskolát végzettek (16-25 évesek) olvasástudása és megértési képessége alapján, s a magyar mintában a kritikus szint alatt teljesítők aránya 50%-os volt. Jellemző minősítés mo-ról, hogy a 25-29 éves korcsoportban a középfokú végzettségűek aránya meghaladja az OECD-átlagot (közel 80%-os?!), miközben a felsőfokú végzettségűek aránya elmarad az átlagtól, ugyanakkor mo-on nagyobb az 50-54 éves, mint a 30-34 éves korcsoportban. A magyar olvasástársaság (MOT) erősíti meg ismét azt az elszomorító ténytet, hogy a magyar lakosság fele évente egy könyvet sem olvas, ill. hogy a községekben és a kisvárosokban élő fiatalok olvasási és szövegértési készsége is jelentősen romlott (amit már nemzetközi minősítések is megerősítenek). A 15-19 éves fiatal korcsoportban 1986-ban még napi 39 percet, 2000-ben már csak napi 13 percet olvasnak. Komplex problémahalmazról van szó (az olvasás munka- és tanulásjellege versus a televíziózás öröme), aminek a kognitív szempontok szerinti súlyos következményei most vannak kibontakozóban.

Információpolitika: az állami, közületi, kormányzati információtudatosság minősítése

Az állami információs modelljének, ill. makrokommunikációs szerkezetének válsága jelenik meg a környezetmérő és minősítő rendszerek alkalmatlansága kapcsán. Az aktuális esemény az volt, hogy a parlament környezetvédelmi bizottságának elnöke igaztalan minősítést tett, amikor a mérési eszközhány és mulasztás címén ózonriadók és szmogriasztások elmaradásáról beszélt. Szmogriadó-helyzet majdnem bizonyosan nem volt eddig (annak látványos helyi jelei vannak),

ellenben azért a kontinens egyik legszennyezettebb fővárosa (ország) cím jár nekünk, mert egyfolytában igen magasan (nagyon sokszor a felső küszöb táján) vannak a szennyezésterhelési adataink, de ennek kommunikálása hiányzik. Hasonlóképpen információpolitika, közelebbről a környezetgazdaság tárgya, a mérés és minősítés eseménye a KöM uniós kötelezettségének teljesítése a levegőszennyező létesítmények minősítése és felsorolása az új védelmi előírások, szankciók, türelmi megfontolások mentén. Az újdonság az, hogy a 2007-ig tartó türelmi idő a nagyszennyezők bezárásával végződik, az új létesítmények viszont nem kapnak türelmi időt, a legújabb előírások betartása mellett kaphatnak csak üzemengedélyt. A tárca által elkészített információs rendszer (a termelési technológia és termék szennyezéstartalmával) 10 éve megfontoltan hiányzó mérési és minősítési rendszer pótlását jelenti, aminek mai költségei a magyar egészséggazdaság 500 Md HUF-os nagyságrendű betegség alapú és korai halálteki termelés kiesés típusú terhehez mérhetőek.

Az információpolitika jellemző eseménye, az országos információs rendszerekkel kapcsolatos korszerűsítési igényeket jellemzi a tanácskozás a magyar agrárpiaci információs rendszerrel ("A PIR kihívásai az EU-csatlakozás tükrében") az agrárkutató intézet és a német ASA intézet részvételével. Történt ez annak a magyar dilemmának megválaszolását sürgetve (az intézményi nyomásgyakorlás a tárcára, ill. a kormányra), hogy köz- vagy magánintézmény töltse-e be a hiányzó tájékoztatási intézményrendszeri szerepet. A hiányzó konzisztens állami és kormányzati információpolitika híján fel sem merült eddig kormányzati részről, hogy miként kellene ehhez a kérdéshez viszonyulni, de az EU-csatlakozás közeledése sürget s az AKII keményen lobbizik a szerep megszerzéséért (egyébként nem méltatlanul). Az EU vonatkozó adatigénye az EUROLEX piaci rendtartási kódrendszerből megtudható, a követendő minta pedig vagy az osztrák AgrarMarktAustria (AMA), amelyik kifelé és befelé egyformán szolgáltat agrárpiaci áradatokat, vagy a német modell, amelyben a ZMP belföldre, a BLE külföldre szolgáltat információt.

Információpolitikai esemény a társadalmi modellezésben, az ITá mo-i lehetőségei, ill. a kormányzat informatizációjának programja (pontosabban szándéka, mert program nincs!) a különféle műhelyek aktivizálódását váltja ki, amit a IKB 200 M HUF-os keretének lekötése táplál. A Sztaki, BKÁE, CEU és BME egyes műhelyei informális megállapodás alapján egy "interdiszciplináris tudásközpontot" szerveznek az ún. e-kormányzat (online államigazgatási adminisztráció) kialakítására. A MeH-IKB elképzeléseit a "tézisek" e-közigazgatás fejezete, a GM elképzeléseit a Széchenyi Terv ITá-programja, e-kormányzat résztémája reprezentálja. Minden kezdeményezés foglalkozik az állam információs modelljét, annak jogi és adminisztratív szabályozását érintő kérdésekkel, de a rendszerszemlélet nélkül, az információs szervezésben az 1960-as éveknek megfelelő tudásnak megfelelően.

A jelenlegi magyar információjog tarthatatlansága sokszor igazolódott már, a mostani aktualitás a McConnell Int. tanácsadó tanulmánya a számítógépes bűnözéssel szembeni készségek minősítésével. A minősített 52 országból csak 10-ben van napra kész készütséggű jogi és adminisztratív szabályozás, ill. fellépés, a részben felkészült kategóriában pedig a csehek és a lengyelek vannak benne térségünkben. A laza (más szóval kiemelkedően liberális) információjogrendszer és a még lazább jogkövető magatartással jellemzett mo. (ami része a külföldieket vonzó képességünknek) a felkészületlenek táborába tarozik..., a további értékelést lásd a "miért nem lehetünk KKE Svájc?" típusú fordulat alapján.

(Az intézményrendszer átalakulása) Az információpolitika anomáliáinak, a mo-i információjog hallatlan fordulatának egyik legérdekesebb esete, amikor a versenytanács elmarasztal egy közületet (Érd önkormányzatát) ingyenesen terjesztett közszolgálati újságjának "működtetéséért", mert az - úgymond - a piaci alapon kiadott lapokkal szemben visszél gazdasági erőfölényével (!). Nem is ez a fellépés az igazán megdöbbentő, hanem hogy az információjogban jártasság, az állami, kormányzati, önkormányzati közületi közszolgálati funkciók nevében nem lép fel senki. Mindezt megtetézi az alkotmányjogászai szakvélemény, amelyik gazdasági viselkedésként értelmezi a helyzetet, és nem vesz tudomást információjogi, ill. adminisztratív vonatkozásairól.

A magyar állam elektronizációjának és informatizációjának állapotát, a kormányzati információpolitikát minősíti a magyar IT-lobbi prominense (Beck, Gy., Compaq), aki egyébként a kormányzati információpolitika kedvezményezettje, amikor konstatálja az informatikai infrastruktúra

elmaradását, az információstársadalmi problémákat. A társadalom szétszakadását a "családi-PC-program" is igazolja, 10 ezer érdeklődőből alig 5 ezer pályázott, s 1.500-an jutottak géphez, az egyértelmű hátrányt már sokan dokumentálják a számítástechnikában. A kormány részvétele nélkül nem megy, a szakma nem elégedett a beruházási aktivitással, a kormány kezdeményezőkézségével: lemaradás van a jogalkotásban, a legalapvetőbb kérdésekben sem született döntés. Hiányzik az információtudatos iparpolitika, nem kezelik kiemelten az informatikát, a Széchenyi Terv nem konkrét.

Információpolitikai esemény a magyar internet, hogy az Írisz-Sulinet iskolai hálózat jelenlegi állapotát illetően elég vegyes a megítélés. Kétségtelen tény, hogy 1998-2000 között 910-ről 1.872-re nőtt a bekötött iskolák száma, ill. 624-ről 1.792-re a számítógépes munkaállomást kapott iskolák száma, de ezzel együtt az iskolák fele nem tud csatlakozni technikai feltételek, ill. a szolgáltatási díjakhoz szükséges források hiányában. Az OM nyilvántartásai szerint ma minden iskolának van (kell lenni) számítógépe, bizonyos oktatástechnológiai készségei (ha nem volt, a hardvert a tárca megvásárolta számára). A nagyon magas szolgáltatási díjakat viszont az iskolák nem tudják fizetni, ami bonyolult közgazdasági, ill. ITá-filozófia szerinti tényezők miatti irracionális mo-on. Az információ soha nem ingyenes, viszont az ára két alapvető részre oszlik, egyrészt a magánszféra szerinti költségekre, másrészt az információ közjó jellegéből adódó közkielégítésére: szemléletváltásra lenne szükség.

Az információs rendszerekkel kapcsolatos eseményként, az országos egészségügyi térképek kapcsán jelzi az egészségfejlesztési kutatóintézet (EFKI) jelentése az egészségügyi aktorokat tartalmazó adatbázisról, hogy 600 ezer ember hiányzik a rendszerből (ennyien nem adták le egyetlen orvosnál sem tébékártyájukat). A rendszer széleskörűségének biztosításával tudni lehetne, hol és mennyi a beteg, hány kórházi ágy áll rendelkezésre, hol és milyen betegek vannak, hány orvos és ápoló van körzetenként stb. Meglepő ismereteket nyerhetünk a szóban forgó térképekből, pl. azt, hogy a legtöbb pénzt betegellátásra az ország középső régiója használja fel, legkevesebbet pedig a Közép-Dunántúl és Észak-Mo.

(Elektronizáció és informatizáció) A magyar IKT-kal kapcsolatos bizonytalanság után a MeH-IKB kezdeményezésére a "szakértő műhelyek" evidenciákkal bombázzák a megrendelőt. Az apropó a Kopint készítette "Az infokommunikáció kormányzati irányításának nemzetközi tapasztalatai" című "szakértői kötet", amelyik egyszerűen felsorolja a brit kormány információpolitikai programjait. Mellette szól, hogy a példa jó, amennyiben az állam előzetes leépítése radikális volt, viszont az állam újszerű szerepvállalása ugyancsak átfogó, a "magyarország-vállalat" mint ITá-példa figyelmeztető számunkra. A legfőbb tanulság mindazonáltal az, amiről nem szól a szakértői anyag, azaz a "dinamikus infrastruktúra" építése-működtetése, az EU "telematics", "ACTS" és "TENS" programjainak befogása, ill. a bizalom, az ösztönzés, az intézményrendszer kérdései. Eligazító lehet a japáni "infokommunikációs politika" (ami egy sajátos nyelvi szörnyszülött, ugyanis a japán nyelvű ITá angolra áttétele után valami sokkal szűkebb technológiai kifejezéssé válik, s ezt szokták megmagyarni) ismertetése kapcsán a japán kulcsfogalmak az ITá-paradigma fejlesztésében. Mindenekelőtt az információs műveltség fejlesztése, aminek három motorja lesz, úgymint a "növekedés a 21. században alapítvány" felállítása, az új iparágak és felhasználási területek segítése, másrészt az "infokommunikációs társadalom" aktív aktorainak megtalálása, segítése. Kiemelt program a japán elektronikus kormányzat/közigazgatás információs rendszereinek (GKPI, GIS) kiépítése 2005-ig: a legérdekesebb pedig a következő generációs internet szervezése az "adatgyűjtő ügynökök" mint innovációs kapuemberek számára.

Az információpolitika eseményeként megállapítható, hogy az állami közületi elektronizálás és informatizálás folyamata rendkívül nehézkesen halad a jogi és adminisztratív tisztázatlanságok miatt. Az apropó az elektronikus aláírás vajúdása, amennyiben megszületett a kormány döntése, hogy a parlament elé tárják jóváhagyásra, vagyis két év kellett a módszertani technológiai konceptualizálásra, a vonatkozó törvénytervezet és jogi szabályozás megszövegezésére. Az elektronikus közbeszerzés hasonló stádiumban van (a digitális aláírás megoldatlansága miatt is) a megvalósítás szereplőivel folytatott folyamatos egyeztetésből (és a kormányzati tétovaság, felkészületlenség) kifolyólag. A megvalósítás informatikai rendszerének és a hitelesítő

adminisztrációnak kidolgozása április végéig tart?!

A kormányciklusról kormányciklusra változó, mindig megújuló, nyilvános állami és kormányzati információpolitika(i stratégia) híján csak alkalmi közlések alapján lehet tudni, hogy mi folyik a kormány (a MeH-IKB) házatáján. Így most egy sajtóbeszélgetésben szivároog ki az informatikai kormánybiztos révén, hogy a kormány egy kormányzati stratégiai információs rendszerközpontot hoz létre (10 év késéssel), hogy végre elindul az államigazgatási információtárakat mobilizáló ("kikeres") központi program, szóba került egy kormányzati portál indulása, bár a kormányzati információforrások (i-tárak) készülségéről semmilyen ismeretünk nincs. Ugyancsak nincs (szakmai) nyilvánossága a IKB által felügyelt idei 32 Md HUF-os költségvetésnek, ill. a Széchenyi-terv keretében pályázati rendszerben kezelt 15 Md HUF célrendszerének.

Az állami és kormányzati kompetenciák érvényesítése gyenge, következésképpen gyenge a jogkövető magatartás is, ergó sérül a társadalmi esélyegyenlőség és a közös teherviselés. Az apropó a tévéüzembentartási díj, amelyet 500 ezer háztartás nem fizet be (ami 4-5 Md HUF közvetlen bevételkiesés csupán, de a kár jelentősebb). A nemfizetés mint társadalmi jelenség itt nagyjából a jómódú, értelmiségi családok "kurucos ellenszegülését" jelenti, és csak kisebb részben az alacsony jövedelmű háztartások "megélhetési kilengése": a nemfizetés már adócsalás is, de az ellenőrzés nincs megoldva. Mindent összevéve a kormány tehetetlenségéről van szó, amennyiben passzívan tűri az állampolgári engedetlenséget, hogy 500 ezer háztartás kivonja magát a közteherviselésből, ahelyett, hogy felszabadítaná a nyomás alól a társadalmat, és közköltségként mentesítené a háztartásokat a fizetés alól, viszont a terhet közvetve mindenkire kivetné.

A kormányzati információpolitika eseménye, hogy a brit kormány, Blair informatikai szakértője, a brit e-közigazgatási program összeállítója látogatott mo-ra, s az összevetések, ill. a tanulságok számosak. A "UK Online" program (2000-2005) összességében 517 államigazgatási információtár és eljárás online elérését biztosítja majd (már 42%-a elérhető) egy, az állampolgároknak szóló kormányzati portálon keresztül. A Blair-kormány társadalmi információs programjának másik legfontosabb része a 4.300 közkönyvtár és a mintegy hatezer (!) nyilvános információs központ hálózatba kapcsolása, amelyek minősítése is komoly munka (magyar viszonylatban erről szó sincs). A Blair-kormány szakmai információpolitikai programja a belső kormányzati intranet és központi adattár (1): az államigazgatási:állampolgári kapcsolattartás portálja (2): az elektronikus piacter kialakításának kormányzati segítése (3) a gazdasági aktorok ekereskedelmi kommunikációjának biztosítására: a digitális demokrácia kialakítása (4), az átláthatóság és az elektronikus szavazás szemmel tartásával. A társadalmi adottságokat illetően fontos tudni, hogy a 11 millió brit háztartásból 7 millióban van számítógép, 5 millióan interneteznek, a korlátlan netezés 5.500 forintnak megfelelő előfizetés alapján működik!

(Új információs tér és/vagy rend) Az információpolitika eseménye, a BM központosított illetményszámfejtési informatikai rendszerszervezésének ügye országos információpolitikai botrány, amennyiben a jogi és adminisztratív szabályozás leírása, közzététele és minősítése nélkül bevezetett racionalizáció (amit a fejlett országok 15-20 éve hajtottak végre, az EU-tagok zöme az 1980-as évek végére befejezett az államigazgatási intézmények pénzügyi-szervezeti racionalizációja, ill. az államigazgatás adminisztrációjának informatizációja révén) a Független Rendőrszakszervezet felszólalása miatt az adatvédelmi biztos beavatkozásához vezetett. Kérdések: vajon az ombudsman hivatalból is fellépett volna, vagy csak kérésre tette (mert nem mindegy!). A fő gond az, hogy az informatikai, államigazgatási, számviteli stb. információtvények megengedik a központosítást, az egyedi adatkezelés biztosítása pedig technikai és kódolási kérdés: a "közsféra dolgozói információs jogainak" sérülése minősítésre vár.

Az információpolitikában kimagasló esemény a NIIF bázisú országos hálózati (és szuper) számítógép-központ megalapítása, aminek késését most anyagi problémaként tüntetjük fel, holott eddig elméletileg és funkcionálisan sem létezett, nem szerepelt az állami és kormányzati információpolitikai (stratégiai) koncepcióban (mert ilyen sem létezik). Az új központ a 35 egyetemi, kutatói, közgyűjteményi (összességében 400) regionális nagyközpont adatcsere-forgalmát

bonyolítja. Az OM-hez rendelt NIIF tavaly kapott először folyó központi költségvetést, amihez fejlesztési koncepció társul, főként az EU vonatkozó fejlesztési direktíváinak kényszere miatt (GEANT). Most is az európai kutatói hálózati információs infrastruktúrába integrálódás vezet a központi akaratot (ami nem baj, csak kevés): társuló szervezés a tárca "nebulo.hu" programja, amely az iskolák informatikai menedzselésének fóruma lenne.

Az új információs rend (és/vagy tér) eseménye az új, egységes hírközlési törvény vitára bocsátása idején egyre több a nyitott kérdés, aminek oka legfőképpen, hogy a sokszínű érdekviszonyok és a magánszféra erőszakos érdekérvényesítésével szemben a kormánynak nincsenek világos elképzelései (megoldásai) a mo-nak legmegfelelőbb átmeneti szabályozásra. Egy mesterséges, a vezetékes és a mobil szereplők közötti háborúba vivő állapotot hoz létre, miközben az állami, központi kormányzati kompetenciákon marakodó cégek éppen a drasztikus árcsökkenési várakozásokkal szemben, az összekapcsolási díj feletti vitában áremeléseket próbálnak érvényesíteni.

Az információpolitika eseménye a szabályozási törekvések felerősödése, ill. hogy a jogi és adminisztratív normák elfogadása előtt minden eddiginél erősebb a törvénytulso megnyilvánulások áradása az interneten (szinte provokációszámra megy). Állítólag a tartalomszolgáltatók és a rendőrség is ellenőrzi (pontosabban figyel) a forgalmat, s egy most közzétett márciusi figyelési jegyzőkönyv szerint személyit, jogosítványt, érettségit, diplomát, mobildekódolást hirdetnek szabadon: az árnyékgazdaság fekete és szürke tartományának minden szelete jelen van, sőt, jelenléte erősödik. A legérdekesebb fejlemény az, hogy a törvénytulso helyett a reklámértékük kiaknázása folyik, lásd az Origo vagy a Stop! akcióját.

Jellemző a mo-i információtudatosságra, az állami információjogi és adminisztratív szabályozásra az a MeH és a GM által finanszírozott OTKA-kutatás, amelyik az adóadminisztráció kapcsán az adóterhelést, a jogkövető magatartást, ill. az adóbehajtást tárgyalja az információmenedzsment tudatos értékelése nélkül (!). A közgazdász szerzőktől származó közvetett információpolitikai utalások jellemző adatokkal szolgálnak a mo-i adózási állapotokról és a gazdaság valós teljesítményéről, hogy 1991-1999 között a GDP-hez viszonyítva az APEH beszedte jövedelmek aránya 27%-ról 22%-ra csökkent: jellemző fejlemény az adóösszetétel.

	SZJA	ÁFA	FOGYA	NYEA
1991-ben 25%	23%	21%	21%	
1999-ben 35%	43%	2%	12%	

A tanulmány megállapítja, hogy bár az APEH információs rendszere a legszínvonalasabb mo-on, az adatfeldolgozás nem komplex, az adóbehajtás eredményességét nem minősítik, egyáltalán nincs APEH-minősítés.

A mérés és minősítés eseménye, hogy a magyar állam és kormány makrokommunikációs válságával, a nemzetközi kommunikációban való részvételre alkalmatlanságával szembesülünk ismét, amikor az unió kormányzati tanácsadó testülete (EU-SSC) BSE-kockázati minősítési elemzést készít az európai piac beszállítóiról, s abban mo-ot a legelőnytelenebbül minősíti, mert a magyar fél nem tudja dokumentálni és hitelesíteni pozícióját. Az EU-dokumentálni tudja, hogy 1980-1999 között (!) mo. 10.258 szarvasmarhát (!), 41.472 tonna húst (!) importált az Eu-ban a betegségben érintett országokból, mo. viszont nem tudja dokumentálni (pontosabban nem fogadják el hitelesnek), és nem tud elszámolni?!

Információs társadalom: nemzetközi tapasztalatok - magyar kihívások

(Mérés és minősítés) Az amerikai elnöknek szóló jelentés kapcsán lehet merengeni a mo-i állapotokról, amennyiben az amerikai sikerévek csúcsán, a "centennial victory lap" kapcsán kínos észrevételek születnek. Pl. az állam ledolgozta adósságait, viszont a háztartások személyi

jövedelmük 165%-ára adósodtak el (!): a prosperitás és társadalmi egyenlőség találkozása (!) lenne a siker záloga. A közgazdászok nem hisznek a "skill-biased technological change" erejében, de a sikerekben a technológia, az oktatás és a változó családmodell szerepét elismerik. Az USA a szakértelem emelésére kétszer annyit költ, mint a többi vezető ország: 18-20 éves korig távol tartják a fiatalokat a munkaerőpiactól (e korosztályok 40-60%-a munkanélküli az EU-ban?!). Az új amerikai társadalom kulcsa az "advanced credit society"-paradigma, amelyet az oktatás társadalmi hitelezése jellemez, ami jártasságot és tartást ad a fiataloknak.

Az információgazdaság működésének bizonyítéka, a "fortune/e-50"-index egyéves működésének tapasztalatai a gazdasági orientálás szempontjából, a leginkább "technológiaérzékeny" cégek piaci helyzetének követésével az IT, ill. a hálózati gazdaság helyzetét, távlatait minősítette a hardver- és szoftvercégek, a kommunikációs cégek, ill. az internetes vállalkozások csoportjában. Az e-50 spektruma az elmúlt évben a Juniper Networks 232,1%-os növekedése és a Priceline.com -93,1%-os hanyatlása közötti tartományban volt, de az index átlaga -25,1% volt (vagyis ennyit esett 1 év alatt, miközben a Fortune'500-ak átlaga ekkor -2,7%). A Fortune-e-50 index összevetése érdekes a Fortune'500, a Nasdaq'100, az SandP'500, vagy a DJI értékeivel. Az információgazdaság más megközelítésben, az e-ker papírok 1 éves hozama 100%, 5 éves hozama pedig 1.100% volt: 2000 áprilisban az Amazon.com piaci kapitalizációja elérte a 18,3 Md USD-t, miközben a cég tervezett bevétele 1,6 Md USD volt és még nem termelt profitot, az E-Bay Inc. piaci értéke 19,6 Md USD volt, bár az 1999-es 225 M USD-os bevételével 11 M USD-os profitot termelt..., ennyit a bizalmi tőkére. Az információ és a bizalom viszony alapján az e-ker termékek jellemzése egyre árnyaltabbá válik, mint a normális kereskedelmi termékek (amelyeket pusztán elektronikusan "forgalmaznak"), a kvázi-kereskedelmi termékek (könyv, videó, CD, játékok stb., amelyek értéke eltér a fizikai értékvalóságuktól), a "nézd és érezd" vagy próbáld fel-termékek (amelyek minőségének megtapasztalása nem adekvát az interneten keresztül), ill. a változó és "nem közölhető" minőségű termékek.

Az információgazdaságban a mérés és minősítés eseménye az 1998-as bázison végzett, 2.089 internetszolgáltató (ISP) cég felmérése az internet "kereskedelmesedésének" meghatározása szándékával: az új üzleti modellek leírása, az internet helye a piactudásban: az ISP-ek osztályozásának mikéntje. Az öt kategória az alapszolgáltatások (basic access), a határon keresztüli szolgáltatások (frontier access), a hálózatszervezők (networking), a szolgáltatásfogadások (hosting), ill. a web-lap tervezés (web page design) szempontjából teszi lehetővé az értékelést.

Az információgazdaságban az e-ker sikeressége az állami és kormányzati részvétel fontossága szempontjából mind több figyelmet kap. Az e-ker evolúciójának három forgatókönyve jelenik meg a teljes vertikális dezintegrációval, a monocentrikus és a policentrikus hálózatokkal. Az e-ker sikerességének két sarokpontja, hogy az ár/minőség-arány kedvező változása új kereskedelmi csatornákat nyithat, másrészt - ezzel párhuzamosan - a működési költségek csökkenése az eladóknál: az e-kerre a piaci és a hierarchia közötti trade-off jellemző az előbbi javára. Az új üzleti modellek a piaci és hálózati megoldások látszólagos ellentmondásosságában vergődnek: az állami részvétel az infrastruktúra, a jogi-adminisztratív és a pénzügyi szabályozás terén nem készenek.

Az információgazdaság eseménye a nevezetes Goldman Sach-tanulmány megállapításaival, közelítő számaival, becslései, statisztikái alapján, amelyekkel a makrogazdasági hatásokat próbálja feltérképezni és minősíteni a hálózati gazdaság alakulásában: 1998-1999 bázison (trendek és tendenciák alapján az inflációra kifejtett hatást tartják jelentősnek - 3,4-4,4% -, de vitathatónak), ill. a következő eredmények tekinthetők biztosnak (!):⁷

ágazat	megtakarítás	közbenső inputok a teljes outputban	iparági részesedés a GDP-ben
Kommunikációs ipar	5-15%	37,2%	2,08%
Elektronikai alkatrészipar	29-39%	64,2%	1,39%
Média- és reklámpiac	10-15%	47,7%	1,73%

A tudástársadalom és tudásgazdaság jelenik meg egy feltörekvő délkeletázsiai ország, Kórea mint a magyar modelltől teljesen eltérő DKÁ-i fejlődési modell bemutatásával. A tudásforradalom és a

kórei fejlesztési stratégia súlypontjai, ill. a tudásbázisú gazdaság értelmezése eligazító mindenki számára. A gazdasági ösztönzés és az intézményrendszeri reformok dinamikája: humán erőforrások a tudás gazdaságban: a "dinamikus" információs infrastruktúra: a kórei innovációs rendszer, valamint a tudástevékenységek kedvezményezése a legfőbb szempontok.

Az e-ker mibenléte, az e-ker technológiája, a szingapúri központi infrastruktúra szerepe az e-kerben: etikai és jogi aspektusok: e-ker fizetési modell, viselkedési modell: intranetes tudásszervezés, szervezeti vizualizáció bemutatása modell értékű lehet számunkra. Igazán hiteles jellemzés viszont csak a konkrét alkalmazásokból származtatható, amit pl. a Taylor Nelson Sofres'2000 júliusi, online vásárlás felmérése tanúsít.

	internethasználók a teljes népességben	internethasználók között az online vá- tárgya sárlók aránya	vásárlások
1.USA	58%	27%	ruházat 22%
2.Norvégia	56%	19%	zenei/könyv 21%
3.Hollandia	46%	12%	zenei 40%
4.Ausztrália	45%	10%	könyv 21%
5.Kórea	34%	16%	PC-hardver 20%
6.Japán	33%	20%	könyv 18%
7.Németország	28%	17%	könyv 62%
8.Belgium	28%	11%	könyv 53%
9.Nagy-Britannia	27%	18%	könyv 38%
10.Franciaország	26%	7%	utazás 44%

(ITá-típusok: elektronizáció, informatizáció) Az információs társadalom típusok, az IDC aktuális ITá-paradigma minősítési országsorrendjében az információtudatosság/központúság kategóriában 1.Svédország, 2.Norvégia, 3.Finnország, 4.USA..., a számítástechnikai eszközellátottság kategóriában 1.USA, 2.Szingapúr, 3.Ausztrália..., az internetezésben 1.Svédország, 2.Szingapúr, 3.Ausztrália (itt az USA csak a 10. helyre került). Mindezzel kapcsolatban azonban tudni való, hogy az egyes országok "hivatalos" statisztikai és az IDC-minősítők közötti eltérések jelentősek, másrészt a sokkritériumos elektronizációs és informatizációs indexek ugyancsak eltérően ítélik meg a szóban forgó országok sorrendjét. Mindent összevéve az ITá-paradigmák értékelésében a szemlélettel van baj, az IDC egy technológiai fejlődési dinamika indext honosított meg.

Az információgazdaság ausztrál mérlegében (ami a közreadó nevében is érdekes, mert a "kommunikációs, IT és a művészetek minisztérium kommunikációkutató részlegének" munkája) az IKT-szektorról szóló értékelés nagyon ellentmondásos. Visszaesésben van a számítástechnikai ipar termelési teljesítménye, miközben az import 21%-kal nőtt, az elektronikai alkatrészgyártás alacsonyban van (de 248%-kal nőtt 1996-1999 között), a behozatala ugyancsak erősödik: a kormányzati szervek 97%-ban számítógépesítettek, 73%-os internet-eléréssel rendelkeznek, saját honlap 37%-ra jellemző. 2000 félévkor a háztartások (3,8 millió) 54%-a rendelkezett számítógéppel, s 33%-nak van internet-elérése. A felnőttek 46%-ának van internethozzáférése, de csak 6% használja vásárlásra, 6% használja otthoni munkavégzésre, 8% használja a kormányzati szájtok elérésére.

Gazdaságpolitológiai téma az elektronikus szignóhoz tartozó hitelesítésszolgáltatásért folytatott mo-i verseny felerősödése, miután a kormány elfogadta (negyedéves késéssel) a vonatkozó előterjesztést. A vonatkozó törvény főhatósága a HiF, az elektronikus közigazgatás (e-köz), az elektronikus kereskedelem (e-ker) beindulása a törvény, adminisztráció, hitelesítésszolgáltatás után forrást (beruházást) igényel, s itt jön be a HB, GP, Matáv stb tülekedés a kormányzati kompetenciák kiárusításakor.

Az internet, az elektronikus kereskedelmi kommunikáció megadóztatásának újabb fejezete kezdődik, amikor egy új "online-adó" és a hagyományos adóformák (mint pl. a hozzáadottérték-adó) közötti harmonizáció kérdése napirendre került (előbbi esetében az USA-beli moratórium csak a versenyelőnynek szól, az utóbbival kapcsolatos EU-i állásfoglalás pedig a hagyományos keretek között kezelés filozófiáját követi). Az OECD 30-ak közös állásfoglalása egy cég e-adó-kötelesnek minősítéséről az irányadó a továbbiakban. A bitadó elutasítása (ami nem végleges), ill. a hagyományos adóformák alkalmazása mellett döntés azonban nagyon fontos kérdésre tesz pontot,

amennyiben a "telephely" (ahol a termék, szolgáltatás születik) minősítés roppant szigorú nyilvántartást, regisztrálást kíván, mi a magyar információ(cég- stb.)jogban máris gondot jelent. Másrészt roppant fontos az adótilalmak (mint negatív megközelítés) oldaláról szabályozás kísérlete is, amennyiben az internet-hozzáférésre kivetett közterhet, a kettős adózást, a diszkriminatív elvonást (mint a hagyományos termékek között nem minősíthetőt).

Az információgazdaság leírását teszi hitelesebbé a német információs és kommunikációs technológiai szektor fejlődése a DIW számai alapján. Jól jellemzi a fejlődést, hogy a hozzáadott érték tartalom 1990-1998 között az IKT technológiánál 37-ről 25%-ra csökkent, a szolgáltatásoknál 37-ről 48%-ra, a tartalomnál 25-ről 28%-ra nőtt.

	össz termelési érték - hozzáadott érték			
	1980	1990	1990	1998
IKT technológia	73Md DEM - 34Md DEM	123 Md DEM - 51Md DEM	145Md DEM - 51Md DEM	
IKT szolgáltatás	33Md - 28Md	73Md - 52Md	146Md - 99Md	
IKT tartalom	47Md - 18Md	95Md - 35Md	145Md - 58Md	

Az információgazdaságban a térszerkezet és a gazdaság viszonya, az információgazdaság térszerveződési logikája: az ipari koncentráció és a piaci poolok kialakulása különlegesen érdekes témának számít. A speciális szakértelmeket vonzó vállalkozások környezete fejlődésének jellemzői: a lokális és globális hatások kölcsönössége mint térszervező tényező a DIW szakértőinek érdeklődésében.

Az IKT-k és a munkahelyteremtés viszonya (pontosabban a minőségi munkaerő-hiánnyal szemben munkahelyteremtés) egy salzburgi kutatóintézet érdeklődésében: a nemzetközi környezetben az amerikai, OECD, EU ITá-modellezés szerinti munkaerőprognózisok, ill. visszamenőleges értelmezések az "információs munka" minősítésekkel. Az amerikai előrejelzésekben a számítógépes és adatheldolgozó készségek 1,3 millió fős munkaerőigényt támasztanak (1996-2006), de pl. az egészségügyi kiszolgáló személyzet 3,1 millió fős igénye is számítógépes készségekkel bíró munkaerőigényt jelent. A BLS előrejelzése 1998-2008 időtávra 1,6 millió fő munkaerőigény jelez a "core ICT workers" kategóriában: általánosnak tekinthető, hogy a hardver jellegű termelő munkaerőigénye csökken, miközben a szoftver jellegű (metanyelvek) fejlesztő, kiszolgáló munkaerőigény nő.

A minősített információs társadalmak legfrissebb statisztikai összehasonlítása az IDC World Times Information Imperative Index adattárából: másfelől a magyar szempontból tanulságos minősítés az infrastruktúra-rendszerek fontosságát emeli ki.

	Szociális infrastruktúra	Információs infrastruktúra	Számítógépes infrastruktúra	Összindex
1.USA	544 (2)	2.010 (1)	2.433 (1)	4.987
2.Finnország	536 (3)	938 (13)	2.117 (2)	3.591
3.Svédország	492 (9)	1.235 (5)	1.722 (7)	3.442
4.Dánia	492 (8)	1.280 (4)	1.668 (8)	3.440
5.Norvégia	518 (5)	1.057 (9)	1.848 (4)	3.483
6.Kanada	573 (1)	1.135 (8)	1.611 (10)	3.319
7.Hollandia	493 (7)	1.193 (7)	1.613 (9)	3.299
8.Svájc	463 (13)	1.021 (11)	1.789 (6)	3.273
9.Új Zéland	526 (4)	1.289 (3)	1.434 (12)	3.249
10.Nagy-Britannia	461 (15)	1.212 (6)	1.571 (11)	3.244

(Az ITÁ legfőbb aktuális témái) A statisztika információtartalmát gazdagító változások sorában említésre méltó a "dinamikus (információs) infrastruktúra" minősítés jelentősége az ITá-modellekben. Kórea példáján a Világbank az aktív kormányzati tevékenységet elismeréssel mutatja be, ahol az 1990-es évek elején az IT-IKT beruházások 48%-a, ma pedig 25%-a az állami szférából származik. A társadalmi célok kemény és világos ipari kezdeményezésekkel vannak megjelölve, amelyeket a kormány határozottan támogat: úgymint az IT-termelés megduplázása több mint 5 ezer vállalat lábra segítésével, 1 millió új munkahely létesítésével, ill. hat stratégiai terület adminisztratív (adókedvezményekkel) és beruházási forrásokkal segítésével (mint számítógép- és

szoftverfejlesztés, mobil kommunikáció, digitális műsorszórás, optikai szálás távközlés, következő generációs internet). A kormány támogatási politikája - amelyik meglepő módon kivívta a világbankos tiszteletet - szellemében kivonult a Korea Telecomból, de ezzel egyidőben 5 Md USD központi forrást áldozott IT-magtechnológiákra, hogy függetlenedjenek a külföldi termékektől: támogatást adott a cégek információs infrastruktúrájának kiépítésére, 9 millió új PC-t osztott szét az állami intézményrendszerben 731-830 USD áron.

Az információs társadalmakban a fejlődés 1996-2000 között számottevő, amit a World Times és az EIU fejlődési rangsora értékel: a ranglista csúcsán (mint a legfejlettebb ITá-paradigma országai) 2-ről 13-ra emelkedett a létszám: 1996-ban Mo. még a harmadik kategória közepén volt, 1.500 ponttal a 27. helyen, 2000-ben pedig 2.130 ponttal a 28. helyre kerültünk: az EIU infrastruktúraértékelésében egyébként már Románia is megelőzi mo-ot. A mérés és minősítés mindennél fontosabbá vált tehát, vagyis az elektronizálás és informatizálás kritériuma szerint értékelés lett az ITá-programok alapja.

A háztartások informatizációja, ill. az egy főre jutó számítástechnikai és távközlési kiadások mint téma konjunktúrája a befektetéseikért aggódóknak az IT-piaci dekonjunktúra miatti hisztériája miatt erősödőben van. A német forrásból készített tájékoztatás szerint az információs társadalmakban az egy főre jutó kiadás (számtech hardver és szoftver, internetezés, vezetékes és mobiltelefonálás) sorrendjében a svájci 720 ezer forint, az USA-beli 693 ezer forint, a portugál 198 ezer forint, a görög 184 ezer forinthez képest a magyar kiadások szerények. Egyébként a nszab értesülése, a IKB közlése, vagy a KSH megnyilatkozása is szomorú, hogy nem vették a fáradságot a részinformációk összesítésére, az 1999-es számtech-költés 578 forintja 1200 forint 2000-ben, a távközlési kiadás (telefonálásra) 2600 HUF volt a piackutatók és a Matáv adatai szerint.

Az IT és az innováció viszonya a téma az amerikai Council of Economic Advisers-nek az elnök számára készített jelentésében, mely szerint az IT részesedése az amerikai gazdaságban, 2000-ben 8,3% volt mindössze, de az elmúlt öt évben az összes output egyharmadát tette ki: 1992-öt 100-nak véve a vállalati K+F-kiadások 1995-2000 között 120-160%-kal növekedtek. Az IT-szabadalmak éves száma 25-ről 50 ezerre nőtt, az IT-termékek termelési indexe 200-1.400%-kal, az IT-ágazatokban foglalkoztatottak száma 2,2-ről 3,6 millió főre, az IT-szektor vállalatainak száma 100-ról 150 ezerre növekedett.

A magyar technológiapolitikát minősítő esemény, hogy a magyar ipar (saját elektronikai és információtechnikai iparág nélkül) lényegében a szerszámgépgyártással reprezentálhatja csak magát mint a hagyományos magas szakmakultúra magyar hírmondója. A nagy összeomlás után két vezető cég maradt, a még ma is világszerte ismert Csepel szerszámgépgyártás (létszám 150 fő, nettó árbevétel 1,5 Md HUF) és a kecskeméti Thyssen (200 fő, 1,5 Md HUF). A tőkehiány és az acélkohászati háttér hiánya a szerszámgépgyártásunkat is behatárolja, döntő tényező, hogy a gépek és technológiák magas elektronikai alkatrészigényét is külföldről kell kielégíteni (a magyar ipar hiányában így eszkalálódik a hiány!).

Az informatikai ipar súlyát és szereplőit minősíti a Magyar Közbeszerzési Hírbörze (Kft) jelentése a tavalyi informatikai tárgyú közbeszerzésekről: 217 eljárás volt 51,5 Md HUF értékben (aminek harmadát a cégtoplista első három helyezettje, 51%-át pedig az első tíz nyert el). A leggyakoribb tendernyertesek az Icon, Lias Networx, SZÜV, Kopint, Albacomp. Nádor, Siemens, HP, Bull, Compaq, a tenderek értéke szerint a Siemens, Compaq, HP, IBM, Albacomp, SzinvaNet, Sun, Bull, KPMG, Oracle a sorrend.

("Magyar információmenedzsment. 2001/1.né." :ifti.hungary.org)

Mérés és minősítés:
statisztika az információs társadalomban

1. A magyar információmenedzsment
és a nemzetközi környezet

2. A mérés és minősítés gondjai, ill. újdonságai

2.1 Az információ- és statisztikatudatosság
fokozott igénye

2.2 A hivatalos statisztikára épülő
országos információrendszer (KSH) gondjai

2.2.1 A népszámlálás mint makrokommunikációs
esemény

2.2.2 A népszámlálás mint a rejtőzködő társadalom
leleplezése

1. A magyar információmenedzsment és a nemzetközi környezet

Az informatika a legzavarosabb tudomány(közi)terület, a Vámos Tibor-féle kiscsőbölcszemplélet alapján, az ismeretterjesztés csúcsfórumában, egy informatikai célszámban, amelyből most sem derül ki, hogy mi az informatika. Az ilyen szemléletet elfogadóknak, ill. az ilyen megközelítésnek nem is célja a definiálás, mert azt csak korlátozásnak tekinti. Ennélfogva szerepel benne a matematikai és a statisztikai információelmélet, a számítástudomány és -technika, a kibernetika, a szemiotika, a pszichológia és a kognitív tudomány hivatkozása: az informatika oktatásához adott definíció szerint az informatika az emberi kommunikáció és minden, ami ehhez kapcsolódik?!¹

Az adózás az információgazdaság legfontosabb témakörévé vált, amikor a bitadó (halogatása az internetes szolgáltatók megfontolt ellenállása) helyett a számítógépekre mint megfogható információtermékre kivethető adó került előtérbe, s a gyakorlati megvalósítás stádiumába. Az apropó a német minta működése után (január 1-től 30 eurós vagy 7.950 forintos adó terheli a számítógépeket) a francia kormány döntése, amennyiben a francia gyakorlatban januártól különadó kivetése következik minden olyan elektronikus termékre, "amelyiknek adat-, hang-, képrögzítésre alkalmas memóriája, mikrochipje van", amivel 2 milliárd frank (közel 80 Md HUF) bevételt remélnek: ezzel együtt a videókazetták után 3,36, a CD-k után 4,43, a DVD-lemezek után 29,60 frankot fizettetnek.²

A mo-i információbrókeri tevékenységeket reprezentálja az állami és kormányzati támogatásokról szóló információk rendszerezésére, feldolgozására, közreadására szakosodott Gazella Kiadó Kft (az apropó a tulajdonosi szerkezet változása, a mérleg), amelynek hagyományos és elektronikus kiadványai a "Pénzforrás" pályázati forrásinformációk közreadásában (negyedéves, 5 ezer példányban), a "Forrás Express" a cégvezetők tájékoztatásában (havi, 2 ezer példány + 250 példány angol nyelven), a "www.forraskombinacio.hu" a vállalkozásfinanszírozás, eu-pályázat, önkormányzati támogatások tárgykörökben erős. Más típusú példa az első vidéki teletextes hírszolgáltató cég, a soproni Text 2000 Bt alakulása, amely az 1,8 millió háztartásba eljutó Magyar ATV-nek ad híryananyagot, s a térségből mintegy 10 M HUF értékű hirdetést/reklámot szervez.

A "kommunikációs és informatikai technológiák (KIT?!) a közoktatásban" című konferencia kapcsán készült reprezentatív felmérés (OECD-teszt) megdöbbentő adatokkal szolgál a magyar információtudatosságról, az elektronikus és az információs írásbeliségről (ami ma a világ vezető országaiban kulcstéma), amennyiben a 17 éves diákok 62%-a nem jár könyvtárba, ill. a könyvtárba járók 74%-a viszont nem használja az intézmények számítógépes készségét. A diákok közel fele közepesre értékeli számítógépes tudását. Az eszközhasználati készségek alakulása a következőképpen néz ki.³

	hetente	havonta	néha
Információkeresés a neten	25,6%	9,2%	32,0%
Weboldal-készítés	2,6%	3,8%	15,2%
Szövegszerkesztés	36,1%	20,4%	24,8%
Táblázatkezelés	26,6%	18,1%	28,6%
E-mail	22,6%	13,3%	24,1%

A kormányzat és az államigazgatás információmenedzsmentje a vonatkozó információgyűjtési, feldolgozási, elemzési és tájékoztatási válsága miatt tulajdonképpen működésképtelen, amit napi események bizonytanak, de az EU-csatlakozás közeledtével már nemzetközi (sőt, világraszóló) botrányok minősítenek. Az aktuális esemény a világon végigsöprő BSE-pánik, amivel kapcsolatban a nehézkes magyar reakciók eddig is számos gondot okoztak. Most viszont egyszerűen kiterjesztették ránk is a marhahúsexport-tilalmat, mert a magyar kormány (közelebbről az FVM) nem adott folyamatos tájékoztatást a megelőző állategészségügyi intézkedésekről. Az állam

1 természet világa'2000/2.ksz./ifti-

2 mti/vg'2001,01.08.,p.3./ifti

3 mti/vg'2001,02.20.p.9./ifti-

makrokommunikációs válságát minősíti, hogy a főállatorvosi intézménytől az FVM-en és a KÜM-ön keresztül kellett volna információt és tájékoztatást adni a EU- és a WTO-központoknak, de az információérzékenység hiányában a közlés elakadt valahol?!⁴

Az informatikusok nemzedékeit három generációra osztják: az első generáció az 1960-1970-es években indult és jól-rosszul vette a rendszerváltás előidézte modernizációs sokkot, a mai vezetők harmada kerül ki közülük. A második generáció a most 30-35 éveseké, akik 1993-1994-ben léptek színre és a középvezetők, specialisták meghatározó részét adják. A harmadik generáció az 1970-es második felében születettek, az ún. internet-generáció már egy más világ, összességében kevesebbet, szakterületenként sokkal többet tud a korábbi generációknál. Az elismerés felértékelődésével az átlagos jövedelmeket a következőképpen mérik számukra...⁵

	havi bruttó bér	bértartomány	pótlék
IT-menedzser	650E HUF	500E-960E HUF	autó+mobiltelefon
üzleti konzultáns	625E HUF	550E-750E HUF	autó+mobiltelefon
tech. konzultáns	525E HUF	350E-700E HUF	autó+mobiltelefon
konzultációs ig.	900E HUF	800E-1.400E HUF	autó+mobiltelefon
programigazgató	1.300E HUF	1.000E-1.400E HUF	autó+mobil. +lakás+eü

A tudásmenedzsment konjunktúrája vezető angol szaktanácsadót vonzott mo-ra s a humán erőforrás tanácsadással foglalkozó magyar Inside Rt és a legnagyobb magyar informatikai tanácsadó AMM-mel közösen létrehozta a Knowledge Associates Central Europe-t. Amerikai tapasztalatok szerint az információ-, tudás-, intellektuális tőkemenedzsment termelékenység-növelő hatása 7-20% között mozog. Az információ-, ismeret- és tudástőke mérés és minősítése a számvitel immateriális javak minősítése, ill. a Kaplan-Norton elméletre épülő menedzsmenttechnika és BSC alapú, a pénzügyi adatokon kívül a működési folyamatokat, a vevői oldalt és humántőkét minősítő (benne az egyéni és szervezeti innovativitást, a tanulási és alkalmazkodási képességet, vagyis a szervezeti tudást, a felhalmozott tudást és a know-how-t) figyelembe vevő eljárások alapján történik. A legújabb megoldásokat az "intangible assets monitor (Sveiby, K.E.), az "intellectual capital" (Edvinson-Malone), ill. a "knowledge associates know-net" módszertan jellemzi.⁶

Az iskolai informatizáció mo-on közepes eredményességű, a számítógéphasználat széles körű (ált. és középiskolák kézsége 90-98%-os az adminisztrációban, könyvtári katalógusok digitalizálásában 40-69%, az iskolák 10-50%-a jelenik meg az interneten): a tanárok fele rendelkezik a számítógépes eszközhasználati készségekkel (ami az életkorral meredeken csökken). Az "informatikai megoldások" sokfélesége és széleskörűsége (!) nem előnyt, hanem kialakulatlanyságot, elméleti tisztázatlanságokra épülő gyakorlati tehetetlenséget jelent: az OKI azon álláspontja, hogy az "informatika tantárgyként kezelése", vagy a "számítógép hétköznapi munkaeszközként" kezelése alternatív megközelítéseket takar, teljes képtelenség.⁷

Az országos képzési jegyzék (nómenklátúra) átalakulása kicsit váratott magára (bár a nemzeti szakképzési intézet ezt vitatja), amennyiben már 10 éve zajlanak jelentős változások. A rövidesen kiadandó új képzési jegyzék (OKJ) már 150 szakmával lesz kevesebb (934-ről 787-re csökkenti a szakmák számát), és vagy 60 új szakmával több. Az EU-kompatibilis 2001-es OKJ 21 szakmacsoportot különít el. Az információs foglalkozások száma olyan szaporodásban van, hogy legkevesebb 30-féle foglalkozással jelenik meg az új munkakultúrában.⁸

2. A mérés és minősítés gondjai, ill. újdonságai

A munkaerőköltségek alakulása - többek között - a makro- és mikroszintű hatások (ösztönzők, ill. negatívumok) működése, a "munkaerőpiaci információáramlás" (ami nálunk roppant gyenge)

4 mti/vg'2001,02.28.p.1,2,12./ifti-

5 számtech'2001/10.sz. p.17./ifti

6 mti/napi'2001,03.28.p.1,9./ifti-

7 compaq e-magazin'2001/3.sz. p.10,11,16,17./ifti-

8 mti/vg'2001,04.05.p.6./ifti-

függvénye, így nem is tudatosodhat, hogy a magyar munkaerőköltség mennyire torzult mára, amennyiben a munkajövedelem aránya 62,10% (miközben a velünk összevethető országokban 75% feletti), a munkáltató (tébé)hozzájárulása 34,80% (miközben a mintaországoké 20-22% körüli). Az ILO-ajánlás szerinti statisztikai munkaerőköltség (újra)minősítése is sokat segítene abban, hogy tisztán lássunk az 1996-1998 közötti változások információtartalmát illetően, amikor a munkajövedelem-arány 62,1-ről 64%-ra, a szociális költségek-arány 29,1-ről 25,5%-ra, az egyéb elemek-arány pedig 8,8-ről 10,5%-ra emelkedett. Miközben ezidő alatt éppen az információgazdaság ágazataiban emelkedett legjobban a munkaerőköltség (160-173%).⁹

A magyar információgazdaság, az IKT-szektor feltérképezésében a hivatalos statisztika megtette az első lépéseket, a szektor bruttó hozzáadott értéke (folyó áron) az 1997 603 Md HUF-ról 1998-ban 748 Md HUF-ra emelkedett, s abban a számítástechnika alágazat részesedése a következő volt:

	1997	1998
- bruttó hozzáadott érték	41 Md HUF	62 Md HUF
- az IKT-szektoron belüli aránya	7%	8%
- az exportárbevétel arányában	2%	2%
- a nettó árbevétel arányában	5%	6%
- a bruttó kibocsátás arányában	5%	6%
- a termelési költségek arányában	5%	6%

Rövidesen megjelenik az IKT-szektor mo-i szerepét bemutató "Az információs és kommunikációs technológiai szektor helyzete Mo-on" című KSH-kiadvány.¹⁰

A "generational accounting" mo-on a PM támogatásával készült társadalmi jövedelemelosztást vizsgáló tanulmányban jelenik meg. A korosztályi elszámolás a magyar társadalom eredendő igazságtalanságának (ti. a fiatalok és a jövő generációk kárára fogyasztás évtizedei) minősítése csak legújabban került az érdeklődés homlokterébe. A Társi számításai még nem terjedtek ki a befizetések, a (köz)teherviselés, ill. a fogyasztás teljeskörűségére (ami a generációs igazságtalanságot világossá tehetné), s így a nemek és a korcsoportok közötti eltérő befizetési terhelés bukik csak ki (az 1996-os adatok bázisán). Az átszámítási kísérlet igen érdekes adalékokkal szolgál a magyar társadalom gazdasági (és politikai) rendszerének torzulásaira, ami korábban a jövő terhére fogyasztást minősíti, ma pedig az előregedés és csökkenő születésszám miatt a fiatalok fokozódó terheit a kedvezményezett idősebb társadalom javára.¹¹

Az információgazdaság tárgya, a szellemi tőke tartalom nagyságrendjét jelzi az IT-szektor tőzsdéi veszteségeinek becslése, amennyiben a Nasdaq 2000-es mérlegének megvonása után az ún. technológiaérzékeny társaságok papírjai január 1-én 3.000 Md USD-ral értek kevesebbet, mint tavaly márciusban. Pl. a Yahoo részvénye 250 dollárról 27,9 dollárra, a cég kapitalizációja 139 Md-ról 15 Md USD-ra esett vissza. Az informatikai részvények európai piacán, a Neuer Markt-on 70% volt a veszteség. Az internetes buborék kidurranása - a túlzott rásegítő médiaorientálás mellett - a reklámbevételek elmaradása, ill. a bevételek és a profit elmaradása volt.¹² A magyar információgazdaság mérlegében érdekes a hanghordozópiac alakulása a Mahasz 2000-es adatai alapján: 6,9 M hanghordozót értékesítettek 9 Md HUF feletti értékben (ami 5% körüli csökkenést jelent), a kalózkidványok értékét 15%-ra becsülik. A termékszerkezet jelentősen változott, amennyiben 1995-ben a kazetták aránya 72%, 1999-ben már csak 49%, a hazai előadók részesedése pedig 60%-ról 34,6%-ra esett vissza.¹³

Az e-kerrel kapcsolatos vállalkozásminősítő, regisztrációs, telephely-meghatározó és adózási állásfoglalás az OECD-től a mo-i viszonyok értékelésével kapcsolódik össze az IDC statisztikái alapján. Ezek szerint a mo-i e-ker az idén 80 M USD nagyságrendre emelkedhet (2000-ben 8 M USD értékű volt). A B2C kilátások sokkal rosszabbak, mint a B2B tranzakcióké, ill. a

9 cegvez'2000/11.sz.p.77-85./ifti

10.'2001,01.02./KSH-IT-szolgáltatás/ifti-

11 tárki-ttt'2000/22.sz. p.48/ifti-

12 mti/napi'2001,01.10.p.17,20./ifti-

13 mti/nszab'2001,01.08..p.17./ifti

régióban viszonylag magas internethasználati adatok a Sulinetnek tudhatók be, s a lakossági vásárlási akciók igen alacsony aránya nem fog növekedni (amint az FvF felmérése is bizonyítja) az általános bizalmatlanság miatt.¹⁴

A gazdasági tájékoztatás, a nyilvántartás és adatelérés új eseménye az adósnilyvántartó kibővülése a számlakövetelések információival. Vagyis a gazdasági tájékoztatás minősítő fóruma, a BAR az idén már a bankkártya- és a csekkbirtokosokat is nyilvántarthatja, a sorban álló vállalatok (30 napon túl 1 M HUF-nál nagyobb követelés) adataival. A magánadósok feketelistája a hpt módosítása nyomán a kártya- és csekktulajdonosok adataival egy új biztonsági (és bizalmi) információrendszer született, amely a gazdaság kifehérítését és átláthatóságát szolgálja.¹⁵

A társadalmi modellezésben a CIA és az amerikai nemzeti hírszerző tanács "Globális tendenciák 2015-re" című szakértői dokumentumának világképe az érdekes, amennyiben az IT ismert áldásainak felsorolása (és az USA töretlen fölénye, haszonélvezetének konstataciója) után az informatizáció hátrányait (a drótgalléros bűnözést) emeli ki. A társadalmiasítás menetében az iskolázottságot, a fejlett infrastruktúrát, a mindenoldalúan új szabályozást hangsúlyozza. Az államnak továbbra is fontos szerepet szánunk (bár a kormányok fokozatosan veszítenek az ellenőrzésből az információk, technológiák stb. felett). A CIA négy forgatókönyvet készített a trendek és tendenciák rendezésére (csak egy pozitív közülük): inkább a globalizáció pozitív hatásait (a), inkább a globalizáció negatív hatásait (b), a regionális verseny előnyeit (c), a regionális verseny hátrányait (d) hangsúlyozó változatokat.

A statisztika információtartalmát gazdagító tanulmány, a kormányzati szektor vegyes gazdaságban: a közkiadások elméletének kifejtése az egyik legtekintélyesebb tudóstól: közjavak, a hatékony kormányzat mint közjószág: közösségi döntések (forrásallokáció), állami termelési, kormányzati apparátusok, külső gazdasági hatások: közkiadási programok, egészségügyi, nyugdíjbiztosítás, szociális kiadások: az adóztatás és összefüggései.¹⁶ Megjelent a humán tőke magyar értelmezése, bőséges irodalommal, a kormányzati és a tudományos fogadási készütség minősítésével a nemzetközi számvetési előírások felől. A humántőke mérés és minősítés megközelítései (szempontok és rendezőelvek): a humán erőforrás-auditálás kényszere, a magyar adottságok, lehetőségek és intézkedések tükrében (a számvevőszéki nézetek és a tudományos élet szembenállása).¹⁷

Az internetes - pontosabban hálózati - gazdaság mérésének kísérlete folyik a GKI - Webigen - Sun Microsystems Mo. együttműködésben végzett kutatás alapján, amennyiben az eredményeket a "GKI-Webigen kereskedelmi intrnethasználati index" fogja tükrözni, aminek induló értéke -11,8 (ami rövid távú, enyhén pesszimista várakozásokat tükröz). A 2000 negyedik negyedben indult felmérésben a vállalatokat öt csoportba sorolták: az első csoport a kereskedelmi cégeké (amelyet az eltérő internethasználati szokások alapján a cégek és a hálózatok alcsoportokba tagoltak): az internetes kereskedelmi kommunikáció 68-75%-os.¹⁸ Miközben a (fentiek szerint) milliárdos forgalmat bonyolít már a hálózati gazdaság, az internetes forgalom mérése és minősítése szabad préda (ami legjellemzőbb állapota az állam nélküli magyar információjogi, adminisztratív, pénzügyi, adózási stb- szabályozási szemléletnek). A mérési módszerek (logfile-analízis, böngésző-regisztrálás, auditorkuki) közötti - megfontolt, tudatos - megbízhatatlansági kampány az auditorok közötti kenyérharc következménye a kicsiny magyar piacon. Elegendő lenne a Matesz (mint közhasznú társaság) és az általa használt IFABC-módszertan mellett állás foglalni a MeH, ill. a KSH részéről, és jogilag az alternatív piaci mérési érdekeket sem sértenék meg.¹⁹ A marketingkommunikációs szemlélet, módszertan, ágazat, piac stb. minősítése a hálózati gazdaságban a hirdetési piac eredményességének megítélésében, elrajzolásában jelenik meg, ezért itt a legtöbb gyakorlati probléma is. A "dotkom" szakértőjének értékelése a legismertebb weboldalak alapján a reklámcsíkok gazdaságtanáról, ill. az internetes

14 mti/vg'2001,01.11.p.2,7./ifti

15 mti/napi'2001,01.09.p.3./ifti

16 Stiglitz,J.E.: A kormányzati szektor gazdaságtana. KJK-Kerszöv'2000.p.748/ifti-

17 Kovács Á.: Lévai,J.: A humán tőke auditálásának szükségessége... = pénzügyi szemle'2000/11-12.sz. p.975-985./ifti

18 mti/napi'2001,01.17.p.17-18./vg,p.7./mh,p.8./ifti

19 mti/napi'2001,01.17.p.17,20./mh,p.8./ifti-

reklámközönség megcélzásának, behatárolásának rejtjelmeivel a tisztázás szándékát jelzi a törvénytisztelő paici szereplők nevében.²⁰

A kockázati tőkével kapcsolatban 1999 végén radikális fordulatot jeleznek, amikor a hagyományos iparágak (privatizáció alatti és utáni) cégei helyett a kockázati tőke-piac a high-tech felé vette az irányt és 2000-ben a befektetések 75%-a már az internetes, média, telekom, IT-cégekbe irányult. Korábban nem jellemző módon az 1 M USD alatti tőkeigényű, induló vállalkozások is tőkéhez jutottak: 2000-ben a mo-on befektetett kockázati tőke értéke megkétszereződve 25 M USD értékű volt, ezzel egyidőben - s ez jellemző a magyar információgazdaság további lehetőségeinek meghatározásában - az alapok 25-35%-os hozamelvárásai az országgokozatnak megfelelően 40-50%-ra emelkedtek (!). Felmerül a kétség a külföldi tőkebefektetések szerepének megítélésében, hogy a magyar gazdaságnak dinamikát ígérő területek kockázati tőke-mérlegét tekintve az eddigi befektetések felét-kétharmadát már el is adták: a mo-i kockázati tőke-alapok jellege igen elgondolkodtató.²¹

A kultúra és művelődés feltérképezésének eseménye, a mo-i múzeumi intézményrendszer számai, szakmai mérlegének bemutatása (UNESCO-minősítés). A gazdálkodási statisztikák, az alkalmazotti létszámok, a műtárgyállomány mennyiségének közreadása, a tudományos tevékenységek statisztikája, a közművelődési tevékenységek (kiállítások, rendezvények) statisztikái, mind, újdonságszámba mennek.²²

A társadalmi modellezés, a mérés és minősítés tárgya a környezeti fenntarthatósági index (ESI) létrehozásának, amely egy adott országban a környezet általános állapotát, ill. a környezeti kihívásokra adott válaszok intézményi hátterét értékelő (1-100 tartományban) mutatószámot jelent. Mo. átlagpontszáma 61, amivel a 21. helyen áll a nemzetközi rangsorban. A részindexeknél aggasztó minősítéseket is kapott, amennyiben a "környezeti kitérttség" (terhelés) 82, a "globális gondnokság" (a környezeti döntésekben részvétel) 67, a "környezeti rendszerek igénybevétele" (túlhasználat) 64, a "szociális és intézményi kapacitás" (a kihívásokra adott válaszok) 57, a "környezeti rendszerek állapota" (elszennyeződés) 50 pont értéket kapott. Vagyis a környezet állapota már nem jó, de még nem túl rossz. Minthogy a távlati érvényesülésünkben a természetes környezetünk domináns tényező, riasztó a kormányzati és társadalmi - egyformán - nemtörődömség (információ-tudatosság, környezettudatosság).²³

A nagy nyilvántartó rendszerek soros eseménye Mo-on a kataszteri összeírás kiterjesztése az alapadattárak megújítása, az áttekinthetőség, az EU-harmonizáció és EU-követelmények szemmel tartásával. A szőlőkultúrával kapcsolatban három katasztert minősítenek, úgymint a termőhelyi katasztert (1980-óta van), a szőlőültetvényrendszeri katasztert (még nincs), az országos ültetvénykatasztert (készülőben van). Az EU statisztikai igénye egy hiteles, napra kész, azonnal megnyitható és mobilizálható adattár a területről, a kultúrákról, a termésről és az árakról. Amit egy olyan országban nehéz lesz teljesíteni, ahol a mezőgazdasági aktorok kétharmada évtizedek óta rejtőzködésre és a megkerülő mechanizmusok követésére rendezkedett be.²⁴

2.1 Az információ- és statisztikatudatosság fokozott igénye

A statisztika információ-tartalmának gazdagításában fontos a tudományos képzés és kutatás hatásának felmérése a gazdasági fejlődésben, növekedésben. Két évtized távlatában, a szigorúan vett gazdasági növekedés körülményein túl, az életminőség javulásának is nagyobb szerep jut. Az itt hivatkozott munka az elméleti (teoretikus) háttér szerint az instrumentalista és az institucionalista perspektívák bemutatásával foglalkozik. Az instrumentalista nézet hipotézise, hogy a munkaerő tudományos-műszaki képzése, ill. a tudományos kutatási tevékenység alkotja a növekedés motorját (míg a többi tényező konstans marad). Az institucionalista nézet hipotézise szerint az erős (nemzeti) kutatási tevékenység rövid távú gazdasági növekedéssel, ill. a szélesebb körű

20 mti/napi'2001,01.17.p.17,19./mh.p.8./ifti-

21 mti/napi'2001,01.17.p.1,8./ifti-

22 Juhász,J.: A mo-i múzeumi intézmények működési adataiból, 1999. Kulturális Örökség Igazgatóság'2000, p.160/ifti-

23 mti/vg'2001,01.31.p.1,10./ifti-

24 mti/magyar mezőgazdaság'20014.sz. p.16-17./ifti-

(társadalmi) racionalizáció viszont rövid távú negatív hatásokkal jár.²⁵

A közgazdasági tartalom gazdagításában érdekes a gazdasági szabadság és a gazdasági teljesítmény viszonyának vizsgálata. A növekedés és a beruházási tevékenység erősödése jót tesz a szabadságnak, másrészt a gazdasági szabadság normatív is kívánatos, harmadrészt azonban a gazdasági szabadság és a növekedés el is válhatnak egymástól. A gazdasági szabadság indexek (kormányzati moduláció, a pénz mint értéktár és csereszóköz védelme, szabad döntés a termelésről és a fogyasztásról, a jövedelem megtartásának szabadsága, szabadon cserélni a külföldiekkel stb.): a world survey of economic freedom (Freedom House) viszonylagossága: másrészt a gazdasági szabadság és a nemzetgazdasági érdek közötti viszonyok, hatások mérését célzó módszerek jelennek meg a hivatkozott tanulmányban.²⁶

A digitális gazdaság feltérképezésében esemény az európai dimenziók bemutatása, az IKT-kal kapcsolatos gazdasági területen, amelyet három tényezővel jellemeznek, úgymint a hálózati hatásokkal (1), amelyek a Metcalf-törvény szerint működnek, vagyis a hálózatok értéke a hozzáférők számának négyzetével növekedik: az üzleti ciklusok változásával (2), amennyiben az IKT-k révén a munkanélküliség és infláció közötti trade-off-ot előnyére befolyásolja: a hatékonyabb üzleti módszerekkel (3), amelyek társulnak az új technológiákhoz.²⁷

A termelékenységműtató mind (idő- és információtartalom) érzékenyebb statisztika lesz, amit aktuálisan az amerikai várakozások, ill. a mérési bizonytalanságokkal kapcsolatos viták mutatnak. Az elmúlt öt évben megváltoztatták a reál-GDP, a fogyasztói árindex, összességében az infláció követése és mérése módszertanát. A termelékenység mint az adott munkás egységnyi idő alatt, megfelelő jártasságával létrehozott különleges ("hozzáadott") érték arányhoz (amit rendszerint a termék eladási árából kivonva az elkészítéséhez szükséges anyagok árát alapon mérnek, csak hogy amikor a termék állandóan változik, s az előállításához szükséges anyagok, munka aránya is) kapcsolódó mérés alapjai megrendültek. Ezért a mérést állandóan hozzá kell igazítani az output összetételének változásaihoz, sőt, minden termelési fázisnak külön kell számítani a hozzáadott értékét, s a harmadik mozgó változó az IT hatásának megjelenése a termelékenységben.²⁸

A statisztikai mérés és minősítés változása időszerű. Jelentős, a gazdasági eredményeket befolyásoló folyamatok elismeréséről és a minősítésbe beemeléséről van szó, amennyiben a KSH a nemzetközi nomenklatúra (COICOP) szerint 12 új árucsoport (is) figyelembe véve állítja össze a fogyasztói árindexet. A lakossági érzékenységet jobban figyelembe vevő arányokban az élelmiszerek 20,5%, a lakásszolgáltatás és közműfogyasztás 20,4%, a közlekedés és szállítás 12,5%, valamint az életmódtényezők, a kultúra és szabadidő 10%-kal jelenik meg. Új elem, hogy mintha az információtudatosság is javulna a súlyarányok szempontjából (távközlés 3,9%). Az új mérés és minősítés mindjárt összevethető a külső minősítések változásával is, mint pl. a DB előrejelzésével, amely 6,5%-os inflációt vár az idén (a GDP 4,3% növekedése mellett).²⁹

A gazdasági viselkedés kutatásának kiemelkedő jelentőségét minősítik a GDP felhasználási oldalát 60-65%-ban kitevő lakossági fogyasztás és/vagy megtakarításra vonatkozó döntések motivációi alapján. Az MNB kutatói áttekintették a külföldi tapasztalatokat s a vonatkozó viselkedést a következő kategóriák szerint minősítik: az eltérő fogyasztási hajlandóságú rétegek és csoportok közötti jövedelem-újraelosztás magyarázata (1), a modernizáció és pénzügyi liberalizáció fogyasztási hajlandóságot erősítő hatásai a likviditási gondok enyhítésén keresztül (2), a strukturális változásokhoz kapcsolódó, jelentős permanens jövedelemnövekedési várakozások hatása a fogyasztásra (3), az árfolyamhoz kapcsolódó stabilitás hatása (4).³⁰

A mérés és minősítés eseménye a miskolci egyetemi műhely áttekintő tanulmánya, a rendszerváltozás előtti és utáni statisztikai felkészültségről a K+F, az innováció és a technológiai fejlődés mérésében. Kritikai helyzetjelentésről van szó, benne a felmérések hiányosságai: az

25 american sociological review'2000/6.sz.p.866-887./ifti.-

26 kyklos'2000/4.sz. p.527-544./ifti-

27 intereconomics'2001/1.sz.p.44-50./ifti-

28 economist'2001/8208.sz.p.90./ifti

29 mti/napi'2001,02.22.p.3./vg,p.3,10./ifti

30 közg.sz.'2001/2.sz. p.93-113./ifti-

OSAP-on kívüli felmérés, az ÁKM adattöbbletének jelentősége. A K+F az OSAP, ill. a GM adatgyűjtése alapján, a GM és a KSH adatgyűjtés, adatkészítés összehasonlítása (amelyek nem erősítik egymást).³¹

Az új médiában az auditálás hitelesége elleni folyamatos fellépés mellett (ami a Matesz kompetenciáit támadó Medián és AGB Hungary verseny következménye, s az állami közületi hitelesítési kompetencia működésképtelensége miatt van) a februári adatok szerint a forgalom jelentősen növekedik. A legolvasottabb az "origo" a hétköznapi 303 ezer, az "index" 160 ezer látogatóval: az origo "altavizsláját" 49 ezren látogatták: a "freemail" szolgáltatását naponta 137 ezren veszik igénybe. A történelem ismétli magát, főként ha a magánérdek besegít neki, vagyis a webaudit megfontoltan nem működik, nem lehet országos hivatalos adatokat nyerni az új média használatáról.³²

A mérés és minősítés jelentős eseménye, modell értékű a brit e-gazdaság programot megalapozó, segítő minősítés az Office of National Statistics (ONS) révén/által készített módszertan (2000 áprilisában) megbecsülni a létező e-ker és e-biznisz outputját. Indítottak egy survey-t 2000 októberben 400 vállalkozás felmérésével (közel 50% válaszolt): megfigyelték az információszolgáltatást előfizetői/megrendelői adatai alapján, ill. a cégen belüli internethasználati adatokat: az internetszolgáltatók szokásos felmérésében egy "üzleti kapcsolati indext" hoztak létre.³³

A mérés és minősítés eseménye ugyancsak az állami közületi információrendszerek aktuális botránya mo-on, hogy a SAPARD-programokhoz kapcsolódásban egy évünk kieshet a mérés és minősítés megoldatlanságai, a kapcsolódó akkreditációs folyamat lassúsága miatt. A tárcák, az ÁSZ (általában a minősítők és az előakkreditációs vizsgálódók), a kormány együttese nem működik zavartalanul, helyenként pedig nem állt rendelkezésre a belső forrás, hogy megnyithassák a programot, s ezért az egész adminisztrációt késleltették?!³⁴

2.2 A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer (KSH) gondjai

A 2001, januári időszakra jellemző legfőbb médiaesemények között a statisztika az előzetes külgazdasági adatok alakulásával (az általános és tartalmi indokolásában vitatott romlás) reprezentálja magát elsősorban, ismételten felvetődik, hogy nem megbízható a statisztika (független elemzők ezt egyértelműen állítják, a mérleg informativitásának alacsony színvonalával). A külkerszaldó és a fizetési mérleg áruegyenlege közötti különbség olyan nagy, hogy "a gazdaság áruforgalmi teljesítménye gyakorlatilag megítélhetetlen". A hiány növekedése már veszélyes, s a romlás összetevőinek tisztázása késik, az energiaimport, az árfolyamveszteségek mellett egyre nyilvánvalóbb a technológiai aszimmetria miatti cserearányromlás erősödése. Lehet a KSH, az MNB felelősségét emlegetni, de ennél sokkal fontosabb lenne az állami információjognak a kötelező és hiteles adatszolgáltatásra vonatkozó kompetenciáit helyreállítani, mert az információjog leépülése már olyan mértékű, hogy az export-import adatok információtartalma szabadon manipulálható lett az adózási és tőke kiviteli megfontolások miatt.³⁵

A 2001, februárra és márciusra jellemző legfőbb médiaeseményeinek alapja a magyar állam információs modelljének a népszámlálás kapcsán felvillanó általános információmenedzsment-válsága volt. A legfontosabb szakmai szempont a regisztereken alapuló népszámlálás felvetése volt,³⁶ amikor a nagy nyilvántartó rendszerek mindegyike ezer sebből vérzik, s a vonatkozó jogi és adminisztratív kérdéseket pedig szóba hozni sem lehet.

Az időszak eseményei között jelentkeztek a fogyasztói kosár átalakításával kapcsolatos észrevételek, ill. az ellentmondásos ipari növekedési adatok közreadása. Hasonló jellegű probléma

31 A K+F, az innováció és a technológiai fejlődés statisztikai rendszerének vizsgálata. OM'2000, p.96/ifti-

32 mti/napi'2001,03.14.p.18./ifti-

33 Williams,M.: Measuring e-commerce - the ONS approaches. national statistics-economic trends'2001/568.sz. p.41-43./ifti-

34 mti/vg'2001,03.27.p.3./ifti-

35 mti/vg'2001,01.12.p.3./ifti

36 MN'2001,03.06.

az ingatlanár-nyilvántartások mo-i működésének anomáliáira utaló bíráló, hogy "mo-on egyelőre nem létezik" a valós ingatlan-adásvételek valós árait tartalmazó adatbázis, egyébként éppen annak a körnek (érdekeltségnek) befolyása miatt van, amelyik felől a szóban forgó bíráló érkezett.³⁷ A közlemény hitelességét illetően annyit érdemes megjegyezni, hogy a "nyilvántartási árakat" rögzítő Lajtán-túli katalógusok, ill. a napi piaci árakat közlő állami közületi és magán adatbázisok működése valóban szabályozott és korrekt, miközben mo-on mindent elkövetnek a magánérdekeltségek ilyen regisztrációs kötelezettségek ne legyenek.

Jellemző médiaesemény volt a népességszám alakulása, a családpolitika és a népességnövekedést segítő "politikai akarat" firtatása, amivel kapcsolatos vitákba - sajnos - sikerül bevonni a KSH egyes munkatársait.³⁸ A média negatív orientálású közleményekkel követte az ISM-NII ifjúsági szociológiai felmérést, számtalan pontatlan hivatkozással, közvetve a KSH munkáját is minősítve.³⁹ A KSH közvetve érintetté vált a CyberScope (Marketing Centrum) felmérésben, amelyik "internetes népszámlálásként" híresült el a médiában, számos tekintetben megsértve a statisztikai hitelességi kritériumokat. Közvetve a KSH, direkt módon a kormány, az információs miniszter hivatala volt a címzett, az információstatisztikai hiányok miatti elmarasztalásoknál.

A jegybank országos információközponti szerepét gyakorolva újabb eseményt generált, amikor szembeállította a "hivatalos statisztika" (ILO módszertan) alapján jelzett 6 % körüli munkanélküliséget az "effektív munkanélküliségi ráta" (MNB módszertan) 3,5% körüli mutatójával. (Ami abból a felismerésből táplálkozik, hogy a jelenlegi munkanélküli-állomány képzettségi, demográfiai jellemzői és mobilitásának alacsony foka miatt már nem lehet a hatékony munkaerő-kínálat része). A munkaképes korú népességszámból következő tényleges munkanélküliség aránya (9-11%) nagyon messze került a mért és minősített arányoktól, eddig is nyilvánvaló volt, hogy nagyobb része feltételezhetően már soha sem jut munkához (4-5%), most viszont az ILO és a MNB módszertanok közötti különbség jelzi, hogy további 3%-nyi munkaerő alkalmatlan az új igények szempontjából!⁴⁰

A 2001, márciusi időszakra jellemző médiaesemény volt a foglalkoztatási (munkanélküliségi és munkaerőkeresleti) adatok eltérő kommunikációja, a munkaügyi statisztika (a foglalkoztatási és a munkanélküli létszámok) vitatása.⁴¹ Folytatódik vagy lezáródik a KSH és az MNB közötti tájékoztatási konfrontálódás? - ez a kérdés a jegybank átszervezése, a tájékoztatási események áttervezése kapcsán. Hiányzik a hiteles befektetési statisztika, veti fel a gazdasági szféra (ti. a kockázati tőke kezelő) képviselője, de éppen a gazdasági aktorok a leginkább ludasak abban, hogy nincsenek adatok.⁴² Az "inflációs inercia" körüli, kellően nem dokumentált vita kapcsán elmarasztalták a KSH-t a módszertani változtatásai miatti bizonytalanság gerjesztésével.⁴³

2.2.1 A népszámlálás mint makrokommunikációs esemény

A mérés és minősítés kritikus helyzete minősül a népszámlálás körüli sajtópolémia kapcsán, amelyekben az a legfőbb jellegzetesség, hogy miközben a bevezető tájékoztatás gyenge (a média statisztikai műveletlensége, érdektelensége miatt teljes egészében hiányzik annak kifejtése, hogy miért is kell a népszámlálás minden egyes állampolgárra kiterjedő adatfelvétele az állam és társadalom működtetéséhez), aközben a megfontoltan képviselt álnaív közületi, vagy médiahozzáállás azonnal lelepleződik, amikor a politikai vagy gazdasági eredőjű orientálás értelmét látja az adatgyűjtéssel foglalkozni. Ilyen példa, amikor az egyházakkal (elsősorban a katolikummal) szembeni, vagy amikor a kormánnyal szembeni fellépéshez használják a népszámlálást mint apropót, ilyen példa, amikor a tájékoztatást mint manipulációt minősítik a statisztika számaival

37 mvg'2001,03.10.

38 info rádió'2001,03.12.

39 vg'2001,03.13.

40 mti/napi'2001,03.30.p.3./ifti-

41 É-Mo.'2001,03.21.

42 mh'2001,03.30,

43 vg'2001,04.02.

érvelve.⁴⁴

A bevezető tájékoztatás mindjárt az elején néhány jellemzően konfliktusos kérdést vet fel, amikor hivatkozik a "mindenkit összeírásra" (aki mo-on él, vagy bejelentett lakcímmel rendelkezik), ugyanis mindegyik említett minőség joghibás (vagy adminisztratív gondokba ütközik), amennyiben a mo-on élők számának nyilvántartása, ill. a lakásbejelentés-nyilvántartás eltörlése miatt a lakcím szerinti nyilvántartás nem hiteles. A médiakommentárokat talán a politikai demagógiát és a kulturális szegregációs törekvéseket érvényesíteni akaró Hit Gyülekezete felhívás képviselheti, amely szerint a "lelkiismereti meggyőződésre vonatkozó kérdésre" vonatkozó felmérést a törvény erejével fellépő állam nem végezhet. Különösen elgondolkodtatóak azok a lakossági reakciók, amelyekkel kapcsolatban elsőre elmondható, hogy talán a lakosság 1%-ának van valamilyen "problémája" az összeírással kapcsolatban. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy milyen típusú bizalmatlanságok nyilvánulnak meg....

A népszámlálás mint konjunkturális téma a politikai orientálásnak is homlokterébe került. Jellemző a jogász és a történész álláspontja az állammal és közszolgálattal kapcsolatos kódolt kulturális pesszimizmus, harcos ateizmus, katolikumellenesség nevében, a fejlett államok működtetésében normális és megszokott népszámlálással szembeni szélhajtás. A "sztikorona" vagy a "sztistvánosaink" kifejezések használata a nemzeti emblematika és szimbólumrendszer elleni megfontolt fellépés, másutt a "köz-ség" elleni merénylet (lásd az amerikai alkotmány, zászló stb. elleni fellépések pereit).⁴⁵

Jellemző médiaesemények a nemzetközi gyakorlatban szokatlan irracionális, helyenként elképesztően dilettáns, politikailag öngyilkos - megnyilvánulások, mint pl. amikor a cigányság egyik érdekképviseleti szervezete felszólítja a cigányokat, hogy "titkolják el" nemzetiségüket. Amikor társadalmi kiscsoportok, értelmiségi körök, szubkultúrák eltúlzott félelmeinek, ill. nyíltan elenséges megnyilvánulásainak adnak teret a központi adatgyűjtésekkel szemben, de ezek jellemzően nem a KSH, hanem az állam vagy az aktuális kormány elleni fellépések. A társadalom laikus tömegei láthatóan nem mutatnak affinitást az ilyen fellépések iránt, nincsenek preconcepcióik az összeírásokkal kapcsolatban. A kiemelkedően elfogult, szubkultúrákban honos értelmiségi megnyilvánulásokat az "írói munkásság" keretei között kell értékelni. A Márton László vagy a Kozma György féle megnyilvánulások hallatlan statisztikai műveletlensége (az állam, a kormány, a társadalom működésével kapcsolatos naív és álnaív beállítódások), másfelől a média szereptévesztése járt szembeűnő példákkal az irracionális viselkedés motiválásában, mint a Sláger Rádió és a bulvárlapok jellemző megnyilvánulásai, amikor a közszolgálati szerep gyakorlásába vittek be kizárólag a szórakoztató műsorokban elfogadható kommentálást. Erről szól az infotainment típusú kereskedelmi hírszolgáltatás mint a hiteles állami, közületi, közszolgálati tájékoztatási szerepek elbirtoklása. Mindent összevéve, ismét csak megerősíthetjük, hogy - a nevezett szubkultúráktól eltekintve - egyes társadalmi csoportok statisztikatudatossága rosszul vizsgázik, ami a bevezető tájékoztatás, a statisztika oktatásának hiányosságaira mutat rá.

A szakemberek részéről egyre erősebbé váló gyanú viszont, hogy pl. a szóban fogó értelmiség statisztikai műveltsége rendkívülien hiányos, érezhetően nincs teljes áttekintésük (rendszerszemléletük) az állam, a nagyrendszerek működtetésének statisztikai adatigényéről. Ez különösen zavaró olyan társadalomtudományi (jellemzően szociológiai) értelmiségieknek a központi adatgyűjtések elleni (ellenséges, ironizáló stb.) fellépéseiben, akik egyébként feltűnően sokszor marasztalják el a statisztikai szolgálatot a kutatásaikhoz szükséges (anoním, de reprezentatív) adatminták hiányáért.

Egyébként a tapasztalatok szerint a lakosság 1%-át sem éri el az "információérzékenységnek" az a foka, amelyik az adatainak letiltásáért aktívan fellépne. A telefoncímek, -számok, a hirdetési cégek lakcímre és névre szóló terítése ellen fellépők 1.500-5.000 főt számlálnak tíz év távlatában, tehát a médiában tapasztalható "hisztérikus adatérzékenység" korántsem társadalmi jelenség.

Mindent összevéve, a KSH bevezető tájékoztatása változatlanul nem bizonyult elég hatékonynak, de ennek okai között nem a hivatal tájékoztatási tevékenységét kell elmarasztalni

44 mti/mh'2001,01.04.p.7./ifti-0

45 mti/nszab'2001,01.22..p.10./ifti-

elsősorban. A népszámlálás előtti utolsó hetek reklámtevékenysége hatékonyak és hatásosnak tekinthető, különösen jó volt a vezető szlogen ("mindenki számít"), amely a reklámtervező részéről telitalálat volt.

A média hozzáállását jellemzi, hogy a bulvár, a hírszemét, az infotainment jellegű médiaesemények a szubkultúra típusú humoros szórakoztatás címén,⁴⁶ de nem szórakoztató szövegösszefüggésekben teljes valótlanságokat adtak közre, amit csak azért kell méltatni, mert főidőben és bizonyos társadalmi rétegek-csoportok kizárólagos tájékoztató forrásaként nyilvánulnak meg. Az ilyen médiaprezentációkban egy rendkívül önérzetes újságíró (NÁ) "ezmegaz" vagy "tücsök-bogár" típusú megnyilatkozása a Kondor-antinómia jelenséget (hogy ti. miközben az adatérzékenységünk egyre nő, egyre több adatot kell megadni magunkról) találja fel. Hasonló esemény, amikor az ATV forgatócsoport számlálóbiztos játszva (!) beugratja az egyik adatalányt (ezt nevezik konzumidiotizmusnak)!

A legnyilvánvalóbb és leginkább aggasztó gondok a tájékozatlanság kiterjesztésével vannak, hogy ti. nem derül ki, miért kell, mi szükség van a népszámlálásra, s ebből kiindulva a mediátorok mint műsorvezetők ráerősítenek az irracionális beidegződésekre.⁴⁷ A médiatársadalom beállítódása (mint "számfrász") külön téma lehetne, amiben az alapvető tudatlanság mellett a szélsőségesen liberális információjog, ill. bizonyos művészmagatartások elképesztő megnyilvánulásaira találni. Ilyen pl. amikor már nincs milyen aggályt előkapni, akkor a nyomtatványok sorszámozásának hiányát vetik fel mint "közigazgatási (in)korrektséget".⁴⁸

Minderre az Info Rádió és a Magyar Hírlap tette fel a koronát, amikor bejelentették, hogy "bpest egyes kerületeiben a képdezőbiztosok negyede visszadta a megbízást",⁴⁹ vagy amikor a Sláger Rádió az adatszolgáltatás tudatos meghamisítására szólított fel.⁵⁰

2.2.2. A népszámlálás mint a rejtőzködő társadalom leleplezése

A médiaorientált statisztikaellenesség mint az irracionális társadalmi viselkedés konjunktúrája nem csillapodott, pedig a népszámlálás menetében minden korábbi negatív várakozás megdőlt. Kevesek (érdekcsoportok, mikrokulturák stb.) ösztönzésére gerjesztett "adatérzékenységi" ötletrohamok kapnak csak utánpótlást, aktuálisan a rejtőzködni akaró/szerető munkaadói és munkavállalói érdekből "aggódnak" a munkahelyre vonatkozó népszámlálási adatok megsemmisítése miatt. Az APEH mai pozíciójában a foglalkoztatás és a munkahely adatai(nak bázisai) elvben már átjárhatók, tehát nem a népszámlálás a "fenyegetés", ugyanakkor a KSH igazolhatja a vállalati/vállalkozási regisztráció megbízhatóságát.⁵¹ A népszámlálás mellékkörülménye volt egy képviselői felszólalás is a parlamentben, a lakcímmegjelölés "dilemma voltáról", amiben nem a nyilvánvaló politikai polemizálás volt a problematikus, hanem a kormány részéről adott válasz (BogárL.) kellően össze nem fogott, szakmailag hézagos érvelése, amely nem tette világossá, hogy itt nem a KSH-ról van szó, hanem az adatvédelmi és a statisztikai törvény együttes értelmezésének hiányáról. Végső soron tehát arról, hogy a statisztikai törvény a legszélesebb politikai (társadalmi stb.) konszenzus alapján legitimált törvény, s az adatvédelmi törvény is csak vele együttesen értelmezhető, érvényesíthető. A politikai-érdekképviselői konjunkturális megszólalások sorába számítható továbbá az újságíró szocialista képviselő laikus megnyilvánulása is, amit egyes hírforrások már mint az MSZP népszámlálást kifogásoló fellépését adták közre, cáfolat nélkül. A MIÉP emlékeztető fellelése is egy másként laikus álláspont mentén történt, amelyik nem érti az anonim adattárak lényegét, értékét.⁵²

Feltétlenül méltatni kell a lakcím rögzítése (ill. törlése) kapcsán felmerült polémiát mint nem szakmai (pontosabban szakmailag nem indokolt vitát), amennyiben a lakcímregisztrálás

46 blikk'2001,02.06.//ATV'2001,02.08.8.00

47 pannon rádió'2001,02.16.9.40

48 pannon rádió'2001,02.16.

49 Info Rádió'2001,02.06.6.20//02.07.5.50

50 blikk'2001,02.07.

51 mti/mh'2001,02.12.p.3./ifti

52 MR/Kossuth '2001,02.05.16.00/metro'2001,02.06.//MTV1-Ma reggel'2001,02.05.8.18

elmaradása miatt nem kérdőjelezhető meg az adatfelvétel integritása, a hibaszázalék szerinti eltérés is a tűrésküszöb alatt marad, ugyanakkor a törlés is éppolyan felesleges (álliberális) cselekménynek tekinthető, a vonatkozó bizalmatlanság irracionizmusa nyilvánvaló.

Az irracionális reakciók csoportjába egy újabb mikroközösség reakcióit sorolhatjuk, amit a marketing centrum internetes közvélemény-kutatása reprezentált, miszerint 22% nem őszintén válaszolt a népszámlálás kérdéseire (19% a nemzetiség, 29% a vallásról nem nyilatkozik, 50% a "zsebéről" nem!).⁵³

Jellemző (értelmiségi) megnyilvánulás az anonimitás vitatása,⁵⁴ persze, negatív prekonceptiók mentén, amikor a válaszadást megtagadót bírsággal kell sújtani, s akkor meg kell ismerni a nevét?! Jellemző (értelmiségi) reakció - nyilván az információ- és/vagy adatérzékenység címén-, amelyik vitatja a népszámlálás magas költségeit, amikor a különféle címtárak, regisztrációs adattárainkból, úgymond, hivatalból elvégezhetnék a népesség zaklatása nélküli, kis költségvetésű népszámlálást.⁵⁵ (Ugyanez a felszólaló képes felszólalni az adattárak összekapcsolásának ellenzésénél is!)

Külön kategóriába kívánkozik az államigazgatási tisztviselők tudatlansága, valamilyen célzattal megvezettetése nyomán alkotott és közzétett véleménye, amikor pl. egy önkormányzati vezető állítja, hogy más fontos területektől "kellett pénzt elvonnia a népszámlálás eredményessége érdekében".⁵⁶

A népszámlálás mellékes körülménye és utóéletként a magyar társadalom sajátos problémái kerültek felszínre, így szabályos vallásháború dúlt a népszámlálás kapcsán, amit a magyar szekularizáció szinte "vallásos" dühe jelenített meg a magyar klérussal s a gyakorló katolikusokkal szemben.⁵⁷ A történet mindent összevéve azonban a készséges és barátságos lakosságról szól, s az extrémítások aránya elhanyagolható volt.

ifti.hu

53 MR/MTV/MTV/nszab'2001,02.13.p.5./ifti-

54 vasárnapi hírek'2001,02.18.

55 mh'2001,02.19.

56 info rádió'2001,02.15.7.15

57 nszab'2001,02.27.